

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Andreja LUKAN

**MNENJA KMETOV O SOCIALNIH STORITVAH
KOT DOPOLNILNI DEJAVNOSTI NA OBMOČJU
OBČINE IDRIJA**

DIPLOMSKO DELO

Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2007

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Andreja LUKAN

**MNENJA KMETOV O SOCIALNIH STORITVAH KOT
DOPOLNILNI DEJAVNOSTI NA KMETIJAH NA OBMOČJU
OBČINE IDRIJA**

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

**THE FARMERS' OPINION ON THE SOCIAL SERVICES AS A
SUPPLEMENTARY ON-FARM ACTIVITY IN THE REGION OF
THE COMMUNITY OF IDRIJA**

GRADUATION THESIS
Higher professional studies

Ljubljana, 2007

Diplomsko delo je bilo opravljeno na Biotehniški fakulteti, Oddelku za agronomijo, Katedri za agrarno ekonomiko, ruralno sociologijo in razvoj podeželja.

Študijska komisija Oddelka za agronomijo je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Katjo VADNAL.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Ivan KREFT
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: prof. dr. Katja VADNAL
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: doc. dr. Majda ČERNIČ – ISTENIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem besedilu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Andreja LUKAN

KLJUČNA DOKUMENTACIJA INFORMACIJA

ŠD Vs
DK UDK 631.115:364.446:364.65-065.37 (497.4/ Idrija) (043.2)
KG socialne storitve/ dopolnilna dejavnost/ kmetija/ osebe z motnjo v duševnem razvoju/ normalizacija/ Idrijsko-cerkljanska regija
KK AGRIS E72/E80
AV LUKAN, Andreja
SA VADNAL, Katja (mentor)
KZ SI – 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
LI 2007
IN MNENJA KMETOV O SOCIALNIH STORITVAH KOT DOPOLNILNI DEJAVNOSTI NA KMETIJAH NA OBMOČJU OBČINE IDRIJA
TD Diplomsko delo (visokošolski strokovni študij)
OP IX, 35, [6] str., 23 pregl., 7 sl., 1 pril., 27 vir.
IJ sl
JI sl/en
AI Cilj naloge je ugotoviti pripravljenost kmetov za razvoj ponudbe socialnih storitev na kmetiji na območju občine Idrija. Na podlagi rezultatov ankete smo prišli do zaključka, da 55 % anketiranih kmetov te možnosti ne pozna. 65 % anketiranih pravi, da je zelo majhna možnost, da bi na kmetijo sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju, čeprav bi si s tem lahko zagotovili dodaten vir zaslužka. Pri tem pa se je več kot polovica anketiranih pripravljena seznaniti z novimi možnimi oblikami delovanja kmetij na socialnem področju. Intervjuji s kmetijsko svetovalko, ravnateljico Centra za izobraževanje in usposabljanje »Nikolaj Pirnat« in s predsednico Društva za pomoč osebam z motnjo v duševnem razvoju Sožitje – Idrija so pokazali, da vse tri menijo, da bi bilo potrebno kmete in uporabnike seznaniti z možnostmi glede ponudbe socialnih storitev na kmetiji in na ta način spodbuditi zanimanje za nove vire kmetijskih dohodkov in za nove oblike socialnega varstva.

KEY WORDS DOKUMENTATION

DN Vs
DC UDC 631.115:364.446:364.65-065.37 (497.4/ Idrija) (043.2)
CX social services/ supplementary activity/ farm/ person with disturbance in mental
Development/ normalization/ region Idrija-Cerkno
CC AGRIS E72/E80
AU LUKAN, Andreja
AA VADNAL, Katja (supervisor)
PP SI 1000 - Ljubljana , Jamnikarjeva 101
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Agronomy
PY 2007
TI THE FARMERS' OPINION ON THE SOCIAL SERVICES AS A
SUPPLEMENTARY ON-FARM ACTIVITY IN THE REGION OF THE
COMMUNITY OF IDRIJA
DT Graduation thesis (higher professional studies)
NO IX, 35, [6] p., 23 tab., 7 fig., 1 ann., 27 ref.
LA sl
AL sl/en
AB The aim of this thesis is to find out readiness of farmers to develop a provision of
social services on the farm in the Community of Idrija. On the basis of the results
of the survey we came to conclusion that 55 % of the interviewed farmers are
unaware of such opportunity. Although the acceptance of a mentally disabled
person would provide an additional income for a farm, 65 % of the interviewed
farmers see a very small possibility in it. More than half of the farmers
interviewed are prepared to learn about these new potentials of farm activities in
the field of social care. Interviews with the agricultural extension officer, the
head of Centre for education and training »Nikolaj Pirnat« and with the president
Sožitje-Idrija - Association for helping the mentally disabled showed that they
are of the opinion that farmers and users should learn about on-farm provision of
social services, in order to stimulate their interest for new sources of agricultural
income, as well as for new forms of social care in this way.

KAZALO VSEBINE

	Str.
Ključna dokumentacija informacija	III
Kazalo vsebine	V
Kazalo slik	VII
Kazalo preglednic	VIII
Kazalo prilog	IX
1 UVOD	1
1.1 CILJ	1
2 PREGLED SLOVSTVA	2
2.1 DOPOLNILNE DEJAVNOSTI NA KMETIJI	2
2.2 EU IN SLOVENSKO KMETIJSTVO	3
2.2.1 Splošne gospodarske in socialne značilnosti	3
2.2.2 Kmetijstvo v gospodarstvu in prostoru	4
2.2.3 Kmetijstvo in prostor	4
2.2.4 Težke pridelovalne razmere	5
2.2.5 Agrarna in socio-ekonomska struktura	5
2.2.5.1 Velikostna struktura kmetij	5
2.2.5.2 Socio-ekonomska struktura kmetij	6
2.3 IDRIJSKO OBMOČJE	6
2.3.1 Splošna predstavitev	6
2.3.2 Socialne značilnosti območja	8
2.3.2.1 Demografska gibanja	8
2.3.2.2 Demografsko ogroženo območje	8
2.3.2.3 Nizka izkoriščenost človeškega kapitala	9
2.3.2.4 Socialne društvene dejavnosti	9
2.3.2.5 Delež kmečkega prebivalstva	9
2.3.2.6 Kmetijske dejavnosti in dopolnilne dejavnosti na kmetijah	9
2.4 TERAPEVTSKA KMETIJA	10
2.5 OSEBE Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU	11
2.5.1 Opredelitev ciljne skupine	11
2.5.2 Oblike nastanitve odraslih ljudi z motnjo v duševnem razvoju	12
3 MATERIAL IN METODE DE LA	13
3.1 ANKETIRANJE KMETIJ	13
3.2 INTERVJUJI	13
3.2.1 Intervju s svetovalko za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti	13
3.2.2 Intervju s predsednico Društva za pomoč osebam z motnjo v duševnem razvoju	13
Sožitje za idrijsko – cerkljansko regijo gospe Jerneje Tušar	13
3.2.3 Intervju z ravnateljico Centra za izobraževanje in usposabljanje (CIU) »Nikolaj Pirnat« gospe Milevo Koželj	14
3.2.4 Intervju z ravnateljico Varstveno delovnega centra Vrhnika - enota Idrija (VDC-VI) gospe Vesno Zorc	14
4 REZULTATI	15
4.1 REZULTATI ANKETE	15
4.1.1 Splošne značilnosti anketiranih kmetij	15
4.1.2 Pripravljenost kmetov za vključevanje v ponudbo socialnih storitev	16
4.1.3 Odgovorna oseba za opravljanje ciljne dejavnosti na kmetiji	18

4.1.4	Pogled kmetov na možnosti uvajanja socialnih storitev za osebe z motnjo v duševnem razvoju kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji	19
4.1.5	Sprejemljivost socialno varstvenih storitev na kmetiji	21
4.1.6	Pripravljenost kmetov za uvedbo občasnih aktivnosti	22
4.2	INTERVJUJI	22
4.2.1	Pogovor s kmetijski svetovalko	22
4.2.2	Pogovor z predsednico Društva za pomoč osebam z motnjo v duševnem razvoju Sožitje za idrijsko – cerkljansko regijo	22
4.2.3	Pogovor z ravnateljico Centra za izobraževanje in usposabljanje (CIU) »Nikolaj Pirnat«	23
4.2.4	Pogovor z ravnateljico Varstveno delovnega centra Vrhnika-Idrija (VDC VI)	26
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	30
5.1	RAZPRAVA	30
5.2	SKLEP	31
6	POVZETEK	32
7	VIRI	34

ZAHVALA

KAZALO SLIK

Slika 1: Učenci CIU pri skupinskih igrah, november 2006.	23
Slika 2: Učenci CIU pri likovni vzgoji (izdelovanje okrasnih glinenih izdelkov), november 2006.	23
Slika 3: Učenci v centralni mestni knjižnici Idrija na ogledu lutkovne predstave, november 2006.	24
Slika 4: Stavba, v kateri se nahajajo prostori VDC VI in CIU Nikolaja Pirnata Idrija, november 2006 (Center..., 2006).	26
Slika 5: Varovanci VDC Idrija, november 2006 (Center ..., 2006).	26
Slika 6: Izdelki varovancev VDC Idrija (voščilnice), november 2006.	28
Slika 7: Izdelki varovancev VDC Idrija (okrasne blazine), november 2006.	28

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Število kmetijskih zemljišč v uporabi na območju UE Idrija, 2000 (Popis..., 2000).	10
Preglednica 2: Število kmetij na območju in povprečna velikost kmetij na območju UE Idrija, 2000 (Popis..., 2000).	10
Preglednica 3: Anketirani po velikosti kmetijske zemljiške posesti, Idrija, 2006.	15
Preglednica 4: Anketirani po proizvodnji usmerjenosti kmetije, Idrija, 2006. Možnih je bilo več odgovorov.	15
Preglednica 5: Anketirani po načinu kmetovanja, Idrija, 2006.	15
Preglednica 6: Anketirani po virih dohodka kmetije, Idrija, 2006.	16
Preglednica 7: Anketirani po številu članov, ki živijo v gospodinjstvu. Idrija, 2006.	16
Preglednica 8: Anketirani po številu generacij, ki živijo v gospodinjstvu, Idrija, 2006.	16
Preglednica 9: Anketirani po možnosti, da bi na kmetijo sprejeli v oskrbo osebo z motnjo v duševnem razvoju in si s tem zagotovili dodaten vir zaslužka, Idrija, 2006.	16
Preglednica 10: Anketirani po možnosti, da bi na kmetijo sprejeli v oskrbo osebo z lažjo motnjo v duševnem razvoju in ji nudili prenočišče (podobno kot rejništvo) in si s tem zagotovili dodaten vir zaslužka, Idrija, 2006.	17
Preglednica 11: Anketirani po spolu osebe z motnjo v duševnem razvoju, ki bi jo bili pripravljeni sprejeti na kmetijo, Idrija, 2006.	17
Preglednica 12: Anketirani po delih na kmetiji, v katere bi vključili osebe z motnjo v duševnem razvoju, Idrija, 2006.	17
Preglednica 13: Anketirani po pripravljenosti nuditi prevoz osebi z motnjo v duševnem razvoju na kmetijo in nazaj, Idrija, 2006.	18
Preglednica 14: Anketirani po osebi, ki bi na kmetiji najverjetneje bila odgovorna za osebe z motnjo v duševnem razvoju, Idrija, 2006.	18
Preglednica 15: Anketirani po starosti osebe, ki bi bila na kmetiji najverjetneje odgovorna za osebe z motnjo v duševnem razvoju, Idrija, 2006.	18
Preglednica 16: Anketirani po stopnji izobrazbe osebe, ki bi na kmetiji prevzela odgovornost za duševno moteno osebo, Idrija, 2006.	19
Preglednica 17: Anketirani po razlogih, da v Sloveniji še ni zaživela ponudba socialnih storitev, kot dopolnilna dejavnost na kmetiji, Idrija, 2006.	19
Preglednica 18: Anketirani po oceni pomembnosti različnih oblik pomoči, pri vključevanju oseb z motnjo v duševnem razvoju v delo na kmetiji, Idrija, 2006.	20
Preglednica 19: Anketirani po oceni primernosti različnih oblik usposabljanja kmetov za izvajanje socialnih storitev kot dopolnilna dejavnost na kmetiji, Idrija, 2006.	20
Preglednica 20: Anketirani po oceni odziva sosedov oz. sovaščanov pri vključevanju oseb z motnjo v življenje in delo na kmetiji, Idrija, 2006.	21
Preglednica 21: Anketirani po primernosti dohodka, ki bi znašal po podatkih EU, za dnevno obliko varstva 36 EUR/dan/osebo, Idrija 2006.	21
Preglednica 22: Anketirani po pripravljenosti sodelovati pri občasnih terapevtskih dejavnostih, Idrija, 2006.	21
Preglednica 23: Cilji vzgojno-izobraževalnega programa CIU »Nikolaj Pirnat« (Center..., 2006).	25

KAZALO PRILOG

Priloga A: Vprašalnik za kmete, 2006

1 UVOD

Kmetje so se že od nekdaj ukvarjali poleg kmetovanja še z drugimi dejavnostmi, v začetku za lastne potrebe, pozneje pa tudi za trg, da so si izboljšali socialni položaj. Vsaka dejavnost, ki pripomore h krepitvi ekonomskega položaja kmetij, zagotavlja tudi njihov obstoj, ohranjanje kmetijske pridelave in kulturne krajine. Ohranjanje poseljenosti je še posebej pomembno v hribovskih in gorskih območjih. Tako območje je razgibano in raznoliko, prometno težje dostopno, z relativno slabo prometno infrastrukturo. Poleg težkih razmer za kmetijstvo in oddaljenosti od trga, ovirajo hitrejši razvoj predvsem neugodna socialna in izobrazbena struktura prebivalstva, ki je posledica demografskih procesov v preteklosti. Razvoj dopolnilne dejavnosti je ključnega pomena predvsem za obstoj in razvoj manjših kmetij. Ena iz med oblik, ki bi jo lahko uveljavili tudi pri nas, je ponudba socialnih storitev kot dopolnilna dejavnost na kmetiji. Ta oblika socialnih storitev v svojem programu zajema osebe z različnimi vrstami posebnih potreb, tudi oseb z motnjo v duševnem razvoju. Podatki raziskav kažejo, da je izobraževanje odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju v različnih evropskih državah slabo razvito. V preteklosti je bila pozornost namenjena predvsem otrokom. Osebe z motnjo v duševnem razvoju potrebujejo nenehno učenje v vseh življenjskih obdobjih, saj zaradi omejitev v splošnem funkcioniranju ter zaradi podpovprečnega intelektualnega funkcioniranja le tako ohranjajo raven pridobljenih znanj oziroma veščin za kakovostno in samostojnejše življenje. Le z vseživljenjskim izobraževanjem lahko preprečimo, da bi te osebe zdrsnile v nedejavnost in apatijo. Strokovnjaki, ki delajo z odraslimi osebami z motnjo v duševnem razvoju, morajo imeti strokovna znanja iz pedagogike, psihologije, andragogike, defektologije, didaktike in metodike, vedenje o značilnostih oseb z motnjo v duševnem razvoju, zaželeno pa so tudi izkušnje pri delu z odraslimi (Jelenc – Krašovec, 2005).

1.1 CILJ

Cilj naloge je oceniti možnosti za razvoj ponudbe socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetijah na območju občine Idrije.

2 PREGLED SLOVSTVA

2.1 DOPOLNILNE DEJAVNOSTI NA KMETIJI

Dopolnilna dejavnost na kmetiji je s kmetijstvom oziroma gozdarstvom povezana dejavnost, ki se opravlja na kmetiji in omogoča kmetiji boljšo rabo njenih proizvodnih zmogljivosti ter delovnih moči družinskih članov (Kulovec, 2002).

Vladna uredba o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, v drugem členu določa (Uredba o vrsti..., 2001), da se na kmetiji lahko opravljajo naslednje vrste dejavnosti :

- predelava, obdelava in dodelava kmetijskih pridelkov ter gozdnih sortimentov,
- prodaja pridelkov in izdelkov okoliških kmetij na kmetiji,
- nabiranje, pridelava in prodaja gozdnih sadežev in zelišč,
- turizem na kmetiji,
- dejavnost povezana s slamo, skodlami in skrilom, peka v kmečki (krušni) peči, etnološke zbirke in etnološke dejavnosti,
- pridobivanje in prodaja energije iz biomase,
- pridobivanje in prodaja energije iz vodnih, vetrnih in drugih virov,
- storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo ter opremo (npr. spravilo lesa iz gozda, delo s traktorjem in drugo strojno opremo na kmetijah, baliranje, siliranje, žetev, žaganje lesa, stiskanje sadja, olja, mletje, sušenje sadja ter druge storitve z obstoječo opremo in živalmi na kmetiji : vožnja s sanmi, vozovi, jahanje konj),
- storitve domačih delovnih moči, ki so povezane z znanji iz kmetijstva in gozdarstva,
- drugo izobraževanje, povezano z dejavnostjo na kmetiji,
- vrtnarstvo, čebelarstvo, perutninarstvo, ribogojstvo, gobarstvo, zeliščarstvo, semenarstvo, drevesničarstvo, reja divjadi,
- zbiranje in kompostiranje odpadlih organskih snovi.

Kaj se šteje za usposobljenost za opravljanje posamezne dopolnilne dejavnosti, predpiše minister (Pravilnik o usposobljenosti ..., 2001).

Nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji je fizična oseba, ki je lastnik, zakupnik ali drugačen uporabnik kmetije in se za svoj račun ukvarja s kmetijsko dejavnostjo ter je za to ustrezno usposobljen :

- najmanj poklicna kmetijska izobrazba ali
- opravljen preizkus znanja iz kmetijskih dejavnosti po programu kmetijskih poklicnih ali srednjih šol s posebnim poudarkom na kmetijski dejavnosti, ki jo fizična oseba opravlja oziroma jo namerava opravljati ali
- najmanj petletne delovne izkušnje na kmetiji ali v posamezni kmetijski dejavnosti.

Za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji mora nosilec dejavnosti pridobiti dovoljenje, ki ga na njegovo zahtevo izda pristojna enota, če nosilec izpolnjuje predpisane pogoje. Pri upravni enoti imajo poseben obrazec, ki ga morajo bodoči nosilci dejavnosti izpolniti (Pravilnik o spremembah..., 2001). Če so za dejavnost potrebni prostori, morajo ti ustrezati predpisanim pogojem. Pri opravljanju dopolnilne dejavnosti je poleg pogojev za obratovanje potrebno upoštevati tudi davčne obveznosti (Kulovec, 2002).

Zakon o kmetijstvu (2000) daje možnosti za širitev obsega kmetijskih dejavnosti na kmetiji. Številne slovenske kmetije so se že odločile za tovrstno dejavnost. Med drugim bi se verjetno lahko na slovenskih kmetijah uvedla tudi dopolnilna dejavnost opravljanja socialnih storitev.

V letu 2000, ko je bil izveden popis kmetijstva (Popis..., 2000), zasledimo nekaj najpogostejših dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v Sloveniji :

- storitve s kmetijsko mehanizacijo ali komunalne storitve 22 %,
- predelava hrane 21 %,
- predelava lesa, gozdarske storitve ali trgovina z lesom 20 %,
- drugo 16 % (zbiranje in odvoz mleka, vzdrževanje in pluzenje cest, rez sadnega drevja, vzdrževanje zelenic, vrtov in podobno),
- turistična dejavnost na kmetiji 14 %,
- domača obrt 5 %,
- ribogojnica 2 %.

Pregled dosedanjih raziskav na področju dopolnilne dejavnosti (Potočnik, 2002) razkriva naslednje:

- problematika dopolnilnih dejavnosti na kmetijah je v Sloveniji slabo raziskana, saj ne poznamo niti vseh pojavnih oblik in obsega, pa tudi ne gospodarskih razsežnosti,
- iz državnega proračuna ni jasno razvidno, koliko denarja je namenjeno dopolnilnim dejavnostim na kmetiji,
- zaenkrat še ne obstaja informacijski sistem, ki bi sistematično vključeval kmetije, ki se ukvarjajo z dopolnilnimi dejavnostmi,
- ključna ovira za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah je pomanjkanje, nedodelanost ali neustreznost normativnih aktov, ki urejajo tovrstne dejavnosti,
- kmetje, ki imajo interes za izvajanje dopolnilnih dejavnosti, nimajo primerne izobrazbe.

2.2 EU IN SLOVENSKO KMETIJSTVO

Poglavje je povzeto po Erjavec in sod. (1997).

2.2.1 Splošne gospodarske in socialne značilnosti

Slovenija spada med manjše evropske države. Je dežela hitrih prehodov, saj se na zelo kratki razdalji - dobrih 50 kilometrov zračne črte, izmenjavajo zelo različni krajinski tipi. Raznovrstne naravne razmere močno vplivajo tudi na poselitev slovenskega prostora. S prebivalstvom, ki se približuje dvema milijonoma in z 98 prebivalci na kvadratni meter, sodi Slovenija med redkeje poseljene evropske države.

Stopnja urbanizacije, ki je po večini omejena na nižinska območja, je v Sloveniji bistveno nižja kot drugod. V EU ni veliko držav, ki bi imele toliko majhnih naselij (do 200 prebivalcev) in tako malo izrazito velikih mest. Na podeželju živi tako skoraj polovica vsega slovenskega prebivalstva.

Za Slovenijo je značilna razmeroma stabilna demografska sestava. Povprečna enakomerna letna rast prebivalstva, ki je bila v osemdesetih letih večja kot v povprečju EU, se je po letu

1991 upočasnila: zaradi zmanjšanja priselitve in zmanjšanja števila rojstev. Z vidika naravnega gibanja prebivalstva se Slovenija počasi že približuje prehodu iz zrelega v ostarel demografski režim, kar se kaže tudi v aktivnosti prebivalstva, ki je nekoliko manjša kot v EU.

Stopnja registrirane brezposelnosti, ki se je v Sloveniji od začetka devetdesetih let stalno povečevala, se je v zadnjem obdobju ustalila pri 8,1 %. Najnižja stopnja registrirane brezposelnosti je na območju upravne enote Idrija (1,5 %). Slovenija sodi v sam vrh evropskih držav z najvišjo brezposelnostjo. Najnižja brezposelnost je v Luksemburgu 2,6 %, najvišja pa v Španiji, ki znaša več kot 20 %. Nadpovprečna visoka stopnja nezaposlenosti v Sloveniji je značilna zlasti za podeželska območja in območja z nazadujočo industrijo. V Sloveniji je najvišja stopnja registrirane brezposelnosti v upravni enoti Lendava (16,8%) (Državni portal..., 2007)

Na splošno se zaposlitvena struktura prebivalstva v Sloveniji precej razlikuje od zaposlitvene strukture v EU. Delež zaposlenih v primarnem sektorju (kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo) še vedno znaša 10 %, kar je dvakrat toliko, kot znaša povprečje na ravni EU. Podoben oziroma večji delež imajo v EU Španija, Portugalska, Irska, Grčija. V gospodarsko razvitejših državah (Velika Britanija, Belgija, Luksemburg, Nemčija) se je delež zaposlenih v primarni dejavnosti že spustil pod 3 %.

2.2.2 Kmetijstvo v gospodarstvu in prostoru

Delež kmetijstva v bruto domačem proizvodu (BDP) je eden od poglobitnih kazalnikov pomena te gospodarske panoge. Za vsa razvita kmetijstva je značilno da BDP neprenehoma pada, po zadnjih podatkih je padel že pod 2 %.

Tako kot za razvite države je tudi za Slovenijo značilno padanje deleža kmetijstva v BDP. Naše kmetijstvo je s 4,6 % deležem v skupnem BDP na ravni najmanj razvitih držav EU. Kmetijstvo ima večji pomen v Grčiji in na Irskem. Slovensko kmetijstvo pridelava v primerjavi z EU skoraj za 10 % manj BDP na hektar kmetijske zemlje oziroma 2,2 - krat manj na zaposlenega v kmetijstvu.

Slovenija je neto uvoznica hrane, saj je uvoz kmetijskih pridelkov vrednostno več kot dvakrat večji od izvoza le - teh. Najpomembnejši zunanji trgi za slovensko kmetijstvo so še vedno nekdanje jugoslovanske republike, kamor je usmerjena več kot polovica vrednosti celotnega izvoza kmetijskih pridelkov.

2.2.3 Kmetijstvo in prostor

Poudariti je treba, da Slovenija v tem pogledu precej odstopa od evropskega povprečja. To še posebej velja za srednjeevropski prostor, kjer ni države, ki bi imela tako velik delež gozda, ki po zadnjih podatkih znaša 59 %. Po gozdnatosti nas v okviru EU prekašata le Finska (68,9 %) in Švedska (69,7 %).

Velika gozdnatost sicer ne onemogoča kmetijske predelave, kaže pa na to, da je velik del zemljišč v Sloveniji manj primeren za obdelovanje. Za slovenski kmetijski prostor je

značilen hiter proces zaraščanja oziroma širjenja gozda, zaradi razpršene poselitve in načina izkoriščanja zemljišč.

Opuščanje pridelave je v EU potekalo bistveno počasneje kot pri nas. Če se je v EU obseg kmetijske zemlje v zadnji letih zmanjšal za več kot 4 %, se je po dosegljivih statističnih podatkih v Sloveniji zmanjšala za skoraj 10 % ali 80.000 ha. Za tako hitro nazadovanje sta predvsem dva vzroka :

- urbanizacija, ki s širitvijo in graditvijo sodobnih prometnic odvzema kmetijstvu najbolj kakovostna obdelovalna zemljišča,
- opuščenje pridelave na nekaterih, predvsem marginalnih zemljiščih, ki se z zaraščanjem postopamo spreminjajo v gozd.

Ena od najbolj značilnih specifičnih naravnih posledic za kmetijsko pridelavo v Sloveniji je velik delež absolutnega travinja in nasprotno - sorazmerno majhen delež njiv. Z 0,12 ha njiv na prebivalca daleč zaostajamo za povprečjem EU in imamo skoraj trikrat manj njiv, kot znaša povprečje drugih držav na prehodu. Travinje v slovenskem kmetijstvu absolutno prevladuje, saj zavzema več kot dve tretjini kmetijskih zemljišč. Kljub velikemu deležu pa je za travinje v Sloveniji značilno, da je premalo izkoriščeno. Dobri dve tretjini travnatega sveta so travniki, slaba tretjina pa ekstenzivni pašniki.

Spremembe rabe kmetijske zemlje potekajo v Sloveniji povečini stihijsko, v prostoru pa se kažejo:

- v nadaljnjem zmanjševanju njiv in zatavljanju,
- povečevanju travnikov,
- zmanjševanju ekstenzivnih pašnikov in planin zaradi opuščenja pridelave in zaraščanja.

2.2.4 Težke pridelovalne razmere

V evropskem merilu se Slovenija zaradi svoje razgibanosti in goratosti ter velikega dela kraških območij uvršča v krog držav z najtežjimi pridelovalnimi razmerami. Slabše pridelovalne razmere sicer ne onemogočajo kmetijske pridelave, pač pa vplivajo na manjšo proizvodnjo sposobnost kmetij, manjši izbor kultur in proizvodnih usmeritev ter dražijo pridelavo. Hribovsko kmetijstvo je manj konkurenčno in zaradi specifičnih naravnih razmer, ki se odražajo tudi v strukturi rabe kmetijske zemlje, manj prilagodljivo. Zaradi naravnih danosti imamo velik delež absolutnega travinja, zato je živinoreja osrednja panoga slovenskega kmetijstva.

2.2.5 Agrarna in socio-ekonomska struktura

2.2.5.1 Velikostna struktura kmetij

Velikostna struktura slovenskih kmetij je praktično neprimerljiva z velikostno strukturo kmetij v EU. Več kot polovica kmetij je manjših od 2 ha in skoraj 70 % kmetij je manjših od 5 ha. Kmetije z do 10 ha kmetijske zemlje zavzemajo v Sloveniji kar dve tretjini kmetijskega prostora. V EU take kmetije obdelujejo 15 % zemljišč, večino zemljišč pa večje kmetije, take z nad 50 oziroma 100 ha kmetijske zemlje.

Poleg neugodne strukture je v Sloveniji velik problem tudi precejšnja razdrobljenost posesti. Zanimivo je, da se kljub različnim ukrepom za večjo zemljiško koncentracijo celo povečuje.

2.2.5.2 Socio-ekonomska struktura kmetij

Prevladujejo mešane kmetije, saj so gospodarstva premajhna, da bi si lahko zagotovile primeren dohodek samo iz kmetijske dejavnosti. V Sloveniji je le slabih 20 % čistih kmetij, kar je občutno manj kot v EU.

Število polnovrednih delovnih moči na hektar kmetijske zemlje je več kot štirikrat večji kot v EU, kar kaže na nizko splošno storilnost slovenskega kmetijstva. Na to v veliki meri vplivajo težke pridelovalne razmere, slabša tehnološka opremljenost, slaba poklicna izobraženost pridelovalcev, neugodna posestna in zemljiška struktura.

2.3 IDRIJSKO OBMOČJE

2.3.1 Splošna predstavitev

Značilnost občine Idrija, ki obsega približno 295 km², je v izjemni razgibanosti terena in velikih višinskih razlik med posameznimi deli občine. Glavna značilnost območja sta velika gozdnatost in razpršena poselitve. V dosedanjem razvoju občine se je kot večji problem izkazalo odseljevanje prebivalstva iz višjih leg v razvitejša nižinska naselja; v preteklosti predvsem zaradi rudnika živega srebra. Temu je sledilo opuščanje kmetijskih zemljišč in zaraščanje z gozdom (Možnosti razvoja poselitve..., 1998).

Prav zaradi praznjenja podeželja, zaraščanja krajine in spreminjanja tradicionalnega kmetijskega podeželja v urbanizirano podeželje se krajina prostorsko nezadržno spreminja. Naravna kakovost krajine je v občini Idrija visoka. Praktično 51 % ozemlja občine pokriva Natura 2000. Podobno kot pri kulturni dediščini obstaja na območju občine množica naravnih znamenitosti in spomenikov ter posameznih enot naravne dediščine. Območje občine pokriva tudi osrednje območje velikih zveri - medveda. Ravno na teh območjih je največji interes po izkoriščanju obnovljivih virov energije (HE, les, biomasa). Hkrati pa se v območju oziroma na njegovem robu nahajajo vsi glavni zaposlitveni centri in upravno središče (Idrija, Spodnja Idrija, Godovič).

Med uradnimi podatki o kmetijskih zemljiščih in njihovi rabi prihaja do večjih odstopanj. Statistična in planska raba je veliko večja od dejanske, kar je mogoče razložiti s pretiranim planskim varstvom kmetijskih zemljišč v preteklosti, zaraščanjem v preteklih 25 letih in zaradi statističnega zajemanja podatkov (Bizjak, 2006). Na območju občine Idrija je zaslediti vsesplošni slovenski trend opuščanja kmetovanja. Podatki iz popisa 2002 kažejo, da kmetijstvo kot primarna dejavnost v občini nima več perspektive in lahko služi le še kot dopolnilna dejavnost. Zemljišča, ki so v kmetijski rabi, tako predstavljajo le 17 % ozemlja občine, 1 % kmetijskih zemljišč pa je v zaraščanju.

Značilnosti upravne enota Idrija so majhne in razdrobljene kmetijske posesti. Ker so locirane na višjih in strmih predelih, je kmetovanje zelo oteženo. Zato je na tem območju večji poudarek na živinoreji (govedoreji) in pašništvu. Izrazita živinorejska območja se nahajajo na planotah nad 600 m nadmorske višine. Ugodne razmere za intenzivno kmetijstvo so edino na območju Godoviča.

Glavni značilnosti, ki dajeta videz homogenosti celotnemu ozemlju občine Idrija, sta velika gozdnatost in razpršena poselitve. Gozdovi tako prekrivajo skoraj 70 % ozemlja občine. Tudi pri obsegu gozdov prihaja do odstopanj med plansko določeno in dejansko rabo prostora. Gozdovi se predvsem zaradi opuščanja in zaraščanja kmetijskih zemljišč stalno širijo. Sama širitev sicer pozitivno deluje na erozijo in mikroklimo območja, negativno pa na ohranjanje kulturne krajine.

V občini Idrija glavnino gozdov predstavljajo lesno proizvodni gozdovi. 8 % je gozdov s posebnim namenom, 4 % je varovanih gozdov in 0,2 % gozdnih rezervatov. Kljub velikemu deležu gozda se njihov naravni potencial premalo izkorišča.

Gozdna biomasa ni samo vir materiala za lesno in pohištveno industrijo, temveč je tudi vir lesnih sekancev za ogrevanje. Velik potencial predstavlja gozd tudi v turizmu in prosto časnih dejavnostih (rekreacija, lovski turizem, učne poti itd.), obenem pa odigra tudi varovalno funkcijo (ustavljanje erozije, stabilnost tal, zadrževanje vode itd.) (Strategija prostorskega..., 2006.)

V strategiji prostorskega razvoja je občina Idrija umeščena v tako imenovani »idrijski koridor«, ki predstavlja območje, ki glede poselitve in gospodarskih dejavnosti, razen centrov, nima razvojnih potencialov, ampak se ohranja na stopnji ohranjanja kulturne krajine. Na ravni države predstavlja jedrno območje za eko-turizem kot razbremenitev turističnih destinacij (Alpe - Jadran). Na ravni EU pa predstavlja naravni koridor (naravno okolje, selitvene poti zveri itd.), ki poteka od Hrvaške preko avstrijskih Alp do Bavarske.

Občina je zelo bogata z naravnimi kakovostmi, kulturno dediščino in prepoznavno krajino, ki skupaj predstavljajo velik potencial, ki ga je možno v večji meri kot sedaj izkoristiti za razvoj turizma in priložnostnih dejavnosti. Gre predvsem za območje Črnovrške in Vojskarske planote.

Zelenice in urejeni odprti prostori v naseljih niso rezultat načrtnih posegov. So ostanki gozdov in kmetijskih zemljišč, predvsem tistih, ki zaradi naravnih danosti niso bila zazidljiva (Bizjak, 2006).

Glavne prostorske omejitve za razvoj v dolinah predstavljajo poplavna območja in obrežna zemljišča, močna erozija zemljišč, veliko žarišč zemeljskih plazov ter visoka stopnja potresne ogroženosti (8 - 9 MCS) z močno potresno intenziteto. Na tem območju namreč leži tektonska prelomnica - Idrijski prelom - z veliko intenzivnostjo potresov.

Ker so v občini Idrija deli povodja ozke in strme doline, ni večje nevarnosti poplav. Zaradi nenehnega delovanja erozije toka reke Idrijca je ogrožena magistralna cesta Idrija - Tolmin. Mestu Idrija se je zaradi regulacije struge Idrijce ter z rednim vzdrževanjem in izgradnjo pnevmatskega jezua za HE Marof poplavna varnost v zadnjih letih bistveno izboljšala.

Območje občine ogrožajo zemeljski in snežni plazovi. Vzrok za plazovitost terena je najti v strmih pobočjih, reliefni razgibanosti terena, obilici padavin in nestabilnosti tal. Najbolj

ogrožena območja so predvsem cestna in železniška infrastruktura, nekoliko manj pa poselitvena območja. Stabilnost tal je najbolj ogrožena v dolini Kanomljice.

2.3.2 Socialne značilnosti območja

2.3.2.1 Demografska gibanja

Zaradi razgibanega površja, skromnih naravnih možnosti za gospodarski razvoj in odročne lege je pokrajina redko poseljena. Leta 2000 je bila gostota 47 ljudi / km². Poselitev se je v Idrijskem hribovju osredotočila na planotah in terasah v pobočjih. Dna doline so ozka, zato za naselitev niso bila primerna. Večje vasi so na ravnih delih planot, kjer je bil tudi prostor za obdelovalna zemljišča. Do naselitve tega območja je prišlo relativno pozno; zaradi oddaljenosti od pomembnih prometnih poti je bilo hribovje še konec srednjega veka neposeljeno. Gostejšo poselitev je šele v 16. stoletju prineslo rudarjenje, ki je dalo pečat razvoju poselitve vse do današnjih dni. Gosteje naseljeno je le območje Idrije in Spodnje Idrije, kjer je dolinsko dno širše. Povsod drugod pa gre za manjša naselja in samotne kmetije, ki so nastala med t.i. rovtarsko kolonizacijo (Černe, 1998; Melik, 1960).

Število prebivalcev se ne zmanjšuje več tako hitro in v tako velikem deležu naselij, kot v prejšnjih obdobjih. Čisto okolje in mir sta vse pomembnejši bivalni vrednoti, ki pripomoreta k temu, da se ljudje odločijo za življenje v malo bolj oddaljenih vaseh. Zanimive so predvsem tiste vasi, kjer prometna dostopnost omogoča dnevno migracijo delovnih moči in vsakodnevno komunikacijo prebivalstva z regionalnim ali večjim lokalnim središčem. Tam se je število prebivalcev ustalilo ali pa celo narašča.

Res je, da se je število prebivalcev skoraj ustalilo. Vendar starostna struktura prebivalcev ni ugodna. Starostna struktura, razen v občinskih centrih, ne omogoča več ohranjanja obstoječega števila prebivalstva. Indeks staranja je 98,5 %. Staranje prebivalstva pomeni tudi zmanjšanje števila za delo sposobnih ljudi, saj prebivalstvo z velikim deležem starih nima demografske rezerve za zapolnitev vrzeli, ki nastajajo v delovno aktivni populaciji, kar lahko pomeni velik socialni problem in nadaljevanje zaraščanja kulturne pokrajine (Bizjak, 2006).

Izobrazbena struktura je nizka, posebej na podeželju. Spodbudno je dejstvo, da raste delež mladostnikov, ki se vključujejo v srednje ter visokošolske in univerzitetno izobraževanje. Narašča tudi interes mladih, da bi se po končanem šolanju radi vrnilo nazaj na območje (Bizjak, 2006).

2.3.2.2 Demografsko ogroženo območje

Po uredbi o območjih, ki se štejejo za demografsko ogrožena v Republiki Sloveniji, je v taka območja uvrščen velik del naselij na Idrijskem (npr. Čekovnik, Gorenja Kanomlja, Masore, Vojsko itd.) (Uredba o območjih... , 1999).

Država sodeluje pri spodbujanju razvoja demografsko ogroženih območij s sofinanciranjem izdelave razvojnih programov, z davčnimi olajšavami, s spodbujanjem gospodarskih naložb, z zagotavljanjem dela sredstev za razvoj lokalne infrastrukture ter z ukrepi na področju osnovnega šolstva, kulture, zdravstvenega in socialnega varstva ob upoštevanju specifičnosti poselitve in dostopnosti.

2.3.2.3 Nizka izkoriščenost človeškega kapitala

Brezposelnost je nizka, prav tako izkoriščanje človeških potencialov, kar kaže strukturno neskladje med povpraševanjem in ponudbo na trgu dela. Problem je pomanjkanje zahtevnejših delovnih mest, predvsem za izobražence in mlade, ki iščejo prvo zaposlitev (Bizjak, 2006).

2.3.2.4 Socialne društvene dejavnosti

Sodobno življenje pomeni tudi ustrezen dostop do storitvenih dejavnosti in javnih služb, ki so osredotočene v centralnih naseljih. Mednje spadajo različne terciarne (trgovine, storitvene obrti, denarni zavodi in poslovne storitve) in kvartarne dejavnosti (šolstvo, zdravstvo, socialno skrbstvo, uprava, družbene organizacije) (Geografski atlas..., 2000). Omenjene dejavnosti imajo prebivalci Idrijskega hribovja na voljo v občinskem središču, v Idriji. Poleg navedenih dejavnosti, občina Idrija nudi še zdravstveni dom, kino, hotel, knjižnico in izpostavo temeljnega sodišča ter srednjo šolo. Zahtevnejše storitve, kot so zdravstvene storitve, javne službe in srednje šole morajo prebivalci poiskati v Novi Gorici in Ljubljani. Čeprav je zdravstveno-varstvena in socialno-varstvena služba na območju relativno zadovoljiva, njihove storitve in programi niso enako dostopni vsem zaradi redke poseljenosti, oddaljenosti hribovskih krajev, razlik v ekonomski razvitosti posameznih območij in podobno. Močno je razvita društvena ljubiteljska dejavnost (kulturna, planinska, etnološka, športna, turistična društva), vendar za šport in rekreacijo primanjkuje ustreznih objektov po večjih vaseh.

2.3.2.5 Delež kmečkega prebivalstva

Hkrati s procesi odseljevanja in intenzivne dnevne migracije v urbane, zaposlitvene centre se je odvijala tudi deagrarizacija. Delež kmečkega prebivalstva se je z 58 % leta 1961 zmanjšal na 16 % leta 1991, kar je še vedno za skoraj 1,5 - krat več kot je bilo povprečje za Slovenijo in relativno veliko za pokrajino, ki ima tako neugodne naravne razmere za kmetijstvo. Le - to je postalo samo še dopolnilna dejavnost, s katero se ukvarja predvsem ostarelo prebivalstvo. Zaradi tega se vidno spreminja tudi struktura rabe kmetijskih zemljišč. Kar 67 % Idrijskega hribovja že porašča gozd (Černe, 1998), gozdnatost pa se zaradi zaraščanja kulturne pokrajine še povečuje.

2.3.2.6 Kmetijske dejavnosti in dopolnilne dejavnosti na kmetijah

Celotno območje uvršamo med območja z omejenimi dejavniki za kmetovanje. To so marginalna gorsko - višinska območja, hribovska in kraška kmetijska območja, redko poseljena in demografsko ogrožena.

Glavni naravni omejitveni dejavniki za intenzivnejše kmetovanje so:

- plitka tla,
- mikrorelief, naravna površina, ki je posledica delovanja erozijskih sil,
- relief, razgibanost pokrajine, večji nakloni zemljišč, ekspozicija,
- nadmorska višina (600 m – 900 m),
- neustrezna razporeditev in količina padavin,
- slab vodni režim tal (suha ali prevlažna tla),
- velika gozdnatost.

Gozdovi pokrivajo dve tretjini območja, kar kaže na to, da je velik del ozemlja manj primeren za kmetijsko pridelavo, hkrati pa na dejstvo, da je v občini še veliko neizkoriščenih potencialov v smislu gospodarjenja z gozdom (Bizjak, 2006).

Kar 96 % vseh kmetijskih zemljišč v uporabi predstavljajo travniki in pašniki. Zato tudi živinoreja, ki je vezana na travnati gorski svet, predstavlja poglavitno dejavnost. Na Idrijskem so 3 visokogorski pašniki.

Preglednica 1: Število kmetijskih zemljišč v uporabi na območju UE Idrija, 2000 (Popis..., 2000).

	KZU (ha)	Travniki in pašniki	
		ha	delež v % (KZU=100)
UE Idrija	8.733	8.377	96

Preglednica 2: Število kmetij na območju in povprečna velikost kmetij na območju UE Idrija, 2000 (Popis..., 2000).

	Število kmetij	Število kmetij (Subvencije 2002)	Povprečna velikost kmetij (ha)
UE Idrija	1.140	1.057	7,7

Dobra polovica kmetij (55 %) se ukvarja z govedorejo. Druga področja kmetijstva so razvita v manjši meri. Poljedelstvo in vrtnarstvo je razvito predvsem v ravninskem delu. Omejeno je na pridelovanje koruze za prehrano prežvekovalcev ter na pridelovanje krompirja in vrtnin za samooskrbo. Konjereja se razvija v povezavi s turizmom.

Velik problem podeželja je pomanjkanje sredstev za zagon dejavnosti. Razvoj dopolnilne dejavnosti je ključnega pomena predvsem za obstoj in razvoj manjših kmetij. Predelava mleka, mesa, sadja in gospodarjenje z gozdom ima dolgoletno tradicijo. Med najpogostejše dopolnilne dejavnosti na kmetiji sodijo turistične dejavnosti, domača in umetnostna obrt, gorsko in lovsko vodništvo, storitvene dejavnosti (strojne, delovne storitve itd.).

2.4 TERAPEVTSKA KMETIJA

Pod pritiskom naraščajoče konkurence in sprememb na trgu so kmetje prisiljeni iskati nove poslovne priložnosti. Ena od teh oblik je razvoj »terapevtskega kmetijstva«, s katerim se danes na Nizozemskem ukvarja že približno 300 kmetij (Schilden in Vink, 2000).

Terapevtska kmetija je kmetijski obrat, ki v kmetovanje vključuje posebne socialno - varstvene storitve in s tem oblikuje priložnosti za delo osebam s posebnimi potrebami.

Ključni izzivi, ki jih sproža terapevtsko kmetijstvo, so (Schilden in Vink, 2000):

- kmetija mora zagotoviti delo za 1 - 15 oseb s posebnimi potrebami čez celo leto,
- kmetija mora spremeniti svoj obrat tako, da omogoča več enostavnega ročnega dela oziroma dela, ki je prilagojeno zmožnostim oseb s posebnimi potrebami,
- kmet mora obvladati zahteve dela, ki jih terja izvajanje terapevtskega kmetijstva,
- kmet mora poslovno, organizacijsko in upravljavsko povezati dve popolnoma različni dejavnosti,
- osebe s posebnimi potrebami morajo biti usposobljene za opravljanje kmetijskih del.

Kmetije, ki se ukvarjajo s terapevtskim kmetijstvom, se ukvarjajo z delovno intenzivnimi dejavnostmi (vrtnarstvo, cvetličarstvo, perutninarstvo) in se preusmerjajo na različne oblike so naravnega oziroma ekološkega kmetovanja (biološko, organsko, integrirano), s čemer povečajo ponudbo dela (aktivnosti, zaposlitev).

Ključni sklopi del na terapevtski kmetiji so (Schilden in Vink, 2000):

- delo osebe s posebnimi potrebami (ob pomoči),
- pomoč pri delu osebe s posebnimi potrebami in nadzorovanje, ki ju izvaja kmet,
- normalna kmetijska in upravljavska opravila kmeta.

Ključne ravni zahtevnosti opravil so (Schilden in Vink, 2000):

- enostavna opravila, ki jih opravljajo osebe z zelo omejenimi sposobnostmi; potrebna sta stalna pomoč in nadzor,
- manj enostavna opravila, ki jih lahko izvajajo osebe, ki so sposobne prevzeti določeno stopnjo odgovornosti in imajo ustrezno razvite gibalne sposobnosti,
- zahtevna opravila; zanje je potrebno znanje, pisanje in branja ter visoka stopnja samostojnosti,
- specialna opravila, ki jih lahko opravi samo kmet sam ali pa zelo dobro usposobljen varovanec.

Usposabljanje in preverjanje usposobljenosti kmetov poteka na kmetiji. Cilj usposabljanja je kmetu omogočiti, da sistem terapevtskega kmetijstva obvlada in izvaja na svoji kmetiji. Svojo usposobljenost dokaže s praktičnim preizkusom na lastni kmetiji. Po uspešno opravljenem preizkusu dobi spričevalo - certifikat. Za delo na kmetiji je potrebno usposobiti tudi osebe s posebnimi potrebami.

2.5 OSEBE Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

V preteklosti so bile osebe z motnjo v duševnem razvoju mnogokrat diskriminirane. Velikokrat so bile kršene njihove osnovne človeške pravice. V današnjem času pa imajo tudi ti ljudje pravico do izbire, samostojnosti, samoodločanja, vendar potrebujejo veliko pomoči in podpore. Pri tem ima veliko vlogo izobraževanje, saj lahko te osebe s sistematičnim in prilagojenim izobraževanjem pripravi na življenje ter jim tudi pomaga ohranjati njihova že osvojena znanja in veščine (Jelenc – Krašovec, 2005).

2.5.1 Opredelitev ciljne skupine

Motnja v duševnem razvoju pomeni omejitve v vsesplošnem funkcioniranju posameznika. Je splošno podpopprečno intelektualno funkcioniranje, ki se pojavlja v razvojni dobi in je vezano na vedenje in sicer na področjih samostojnosti, komunikacije, socializacije in razumevanja (Lačen, 2001).

Osebe z motnjo v duševnem razvoju glede na stopnjo prizadetosti delimo na (Marentič Požarnik, 2000):

- mejne primere (inteligentni kvocient - IQ med 70 in 79),
- osebe z lažjo motnjo v duševnem razvoju (IQ med 50 in 69),
- osebe z zmerno motnjo v duševnem razvoju (IQ med 25 in 49),
- osebe z težjo motnjo v duševnem razvoju (IQ pod 25).

Osebe z lažjo motnjo v duševnem razvoju so sposobne pridobiti osnovno pismenost in izobrazbo, ki ustreza približno šestim razredom osemletke. Šolajo se po prilagojenih programih.

Osebe z zmerno motnjo v duševnem razvoju so se zmožne naučiti skrbeti zase (osebna higiena, itd.) in opravljati lažja dela pod nadzorom. Z veliko vaje se lahko naučijo preprostejših in ponavljajočih se dejavnosti. Osnovne pismenosti ne morejo pridobiti. Zanje obstajajo varstveno delovni centri.

Osebe z težjo motnjo v duševnem razvoju imajo ponavadi težave z učenjem govora in s pridobivanjem osnovnih higienskih, gibalnih in socialnih spretnosti. Te oseb niso zmožne samostojnega življenja, zato celo življenje potrebujejo redno skrb in nego, ki jo ponavadi dobijo v posebnih institucijah.

Oblike pomoči osebam z motnjo v duševnem razvoju izhajajo iz naslednjih funkcionalnih opredelitev (Lačen, 2001):

- občasna pomoč je kratkotrajna v konkretnih življenjskih situacijah oziroma okoljih, pomoč se daje po potrebi, oseba ne rabi stalne pomoči,
- omejena pomoč je dokaj konstantna v določenih časovnih obdobjih,
- obsežna pomoč je stalna v določenih situacijah in ni časovno omejena,
- vseobsegajoča pomoč je trajna v vseh situacijah v teku celotnega življenja.

2.5.2 Oblike nastanitve odraslih ljudi z motnjo v duševnem razvoju

Lačen (2001) našteva sledeče oblike nastanitve:

- Življenje v lastni družini. Življenje v družini je najvarnejše, najboljše in najtoplejše.
- Življenje v rejniški družini. Rejniška družina nadomešča lastno družino.
- Življenje v domu za starostnike. Za vse osebe z motnjo v duševnem razvoju ta ustanova ni primerna, saj imajo drugačne potrebe kot starostniki v zadnjem obdobju svojega življenja.
- Življenje v psihiatrični ustanovi. Pred leti je bila to najpogostejša oblika reševanja življenjskih težav odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju. Danes je povsem jasno da to ni dobra rešitev.
- Življenje v zavodih za usposabljanje. Zaradi sistemsko nerešenih vprašanj osebe z motnjo v duševnem razvoju ostajajo v njih, ker drugače nimajo kam iti.
- Življenje v dijaških in podobnih ustanovah. Bivanje v njih je časovno omejeno, ker so te institucije organizirane po šolskih načelih. S to obliko dosegamo največjo stopnjo vključitve oseb z motnjo v duševnem razvoju v »večinsko« družbo.
- Življenje v domovih za odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju. Te ustanove so lahko samostojne ali v okviru delavnic pod posebnimi pogoji. V njih živi razmeroma veliko ljudi, kar ne daje najboljših možnosti za osebni razvoj.
- Življenje v bivalnih skupnostih. Bivalno skupnost sestavlja manjše število oseb z motnjo v duševnem razvoju, ki žive v zaključenem okolju, je razmeroma samostojna (to pomeni izbrati vse možnosti, ki jih imajo osebe z motnjo v duševnem razvoju, da bi bilo njihovo življenje čimbolj svobodno in neodvisno), čim primerneje vodena in kolikor je mogoče vključena v okolje (pomeni spoštovanje vseh poglavitnih načel normalizacije).

3 MATERIAL IN METODE DELA

3.1 ANKETIRANJE KMETIJ

Kmetije smo izbirali s pomočjo Svetovalne službe. Za sodelovanje smo prosili kmete, za katere smo vedeli, da so sposobni odgovoriti na zastavljena vprašanja. Tako smo nagovorili 29 kmetij in vseh 29 kmetij je bilo pripravljeno sodelovati v anketi.

Za oceno možnosti razvoja socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji smo opravili anketo po metodi osebnega spraševanja. Uporabili smo vprašalnik, ki je bil razvit v okviru raziskovalnega projekta Ocena izvedljivosti in razvoj modelov zaposlovanja oziroma oskrbovanja oseb z motnjami v duševnem razvoju kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji (2002 - 2005) (Priloga A).

Anketiranje je potekalo po metodi osebnega spraševanja, v oktobru 2005. Na kmetijah so nas lepo sprejeli in so bili pripravljene prisluhniti predstavitvi našega projekta. Anketirani so nam na vprašanja odgovarjali počasi in premišljeno, ker je tema za njih nova in neznana. Z anketo smo se tako na posamezni kmetiji zadržali približno 1 uro.

Podatke, ki smo jih zbrali z anketiranjem, smo obdelali z metodo opisne statistike in jih uredili v preglednice.

3.2 INTERVJUJI

3.2.1 Intervju s svetovalko za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti

Pogovor smo opravili s kmetijsko svetovalko gospo Vlasto Hvala na podlagi naslednjih vprašanj:

- Koliko časa je že zaposlena kot kmetijska svetovalka?
- Do kakšnih pomembnejših sprememb je prišlo v kmetijstvu na Idrijskem od začetka njenega službovanja do danes?
- Kakšna je struktura kmetij na Idrijskem?
- Katere so glavne panoge v kmetijstvu na Idrijskem?
- Ali je seznanjena z dopolnilno dejavnostjo, ki bi bila namenjena ponudbi socialnih storitev na kmetiji?
- Koliko so kmetje seznanjeni z možnostjo povezovanja kmetijstva in socialnega varstva?

3.2.2 Intervju s predsednico Društva za pomoč osebam z motnjo v duševnem razvoju Sožitje za idrijsko – cerkljansko regijo gospo Jernejo Tušar

Pogovor smo opravili na podlagi naslednjih vprašanj:

- Kdaj je bilo društvo ustanovljeno in koliko članov šteje?
- Kakšni so cilji delovanja društva?
- S kakšnimi problemi se srečuje društvo pri svojem delovanju?
- Katere so danes najbolj pomembne naloge društva?
- Kaj menite o možnosti vključevanja kmetij v izvajanje socialnega varstva ?

3.2.3 Intervju z ravnateljico Centra za izobraževanje in usposabljanje (CIU) »Nikolaj Pirnat« gospo Milevo Koželj

Pogovor smo opravili na podlagi naslednjih vprašanj:

- Kdaj so pričeli z dejavnostjo CIU?
- Kakšna je razvojna vizija CIU?
- Kakšno je poslanstvo CIU?
- Kakšne storitve sestavljajo portfelj CIU?
- Koliko uporabnikov je vključenih v CIU?
- Katere storitve nudijo uporabnikom sedaj?
- S čim se ukvarjajo uporabniki?
- Kaj menite o možnosti vključevanja kmetij v izvajanje socialnega varstva ?

3.2.4 Intervju z ravnateljico Varstveno delovnega centra Vrhnika - enota Idrija (VDC-VI) gospo Vesno Zorc

Pri pogovoru smo uporabili enaka vprašanja, kot pri pogovoru z ravnateljico CIU, torej:

- Kdaj so pričeli z dejavnostjo VDC-VI?
- Kakšna je razvojna vizija VDC-VI?
- Kakšno je poslanstvo VDC-VI?
- Kakšne storitve sestavljajo portfelj VDC-VI?
- Koliko uporabnikov je vključenih v VDC-VI?
- Katere storitve nudijo uporabnikom sedaj?
- S čim se ukvarjajo uporabniki?
- Kaj menite o možnosti vključevanja kmetij v izvajanje socialnega varstva ?

4 REZULTATI

4.1 REZULTATI ANKETE

4.1.1 Splošne značilnosti anketiranih kmetij

Povprečna velikost kmetije v Sloveniji je 7 ha. Dobra tretjina anketiranih kmetij ima do 5 ha kmetijske zemlje.

Preglednica 3: Anketirani po velikosti kmetijske zemljiške posesti, Idrija, 2006.

Velikost zemljišča	Število	Delež v %
Do 5 ha	10	34,5
5 - 10 ha	5	17,2
10 -15 ha	1	3,4
Nad 15 ha	13	44,9
Vse kmetije	29	100,0

Nekaj več kot polovica anketiranih kmetij (55 %) se ukvarja s poljedelstvom in živinorejo. Kmetij, usmerjenih izključno v živinorejo, je 48 %. Kmetij, usmerjenih v poljedelstvo pa je med anketiranimi kmetijami 7 %.

Preglednica 4: Anketirani po proizvodnji usmerjenosti kmetije, Idrija, 2006. Možnih je bilo več odgovorov.

Proizvodnja usmeritev	Število	Delež v % (vse kmetije=100%)
Poljedelstvo	2	6,2
Poljedelstvo in živinoreja	16	50,0
Živinoreja	14	43,8

Za kmetije, ki smo jih zajeli v anketo, je značilno, da jih 86 % kmetuje na konvencionalen oz. na klasičen način. Kmetij, ki kmetujejo ekološko, je med njimi le 14 %.

Preglednica 5: Anketirani po načinu kmetovanja, Idrija, 2006.

Način kmetovanja	Število	Delež v %
Klasičen	25	86,2
Ekološki	4	13,8
Vse kmetije	29	100,0

V Sloveniji je še vedno zelo malo takih kmetij, ki bi jim vir dohodka predstavljalo izključno kmetijstvo. Med anketiranimi ni bilo niti ene kmetije, ki bi sodila v kategorijo čiste kmetije. Med njimi prevladujejo mešane kmetije; 48 % anketiranih kmetij odgovarja, da jim poleg kmetijstva, predstavlja vir dohodka tudi redna zaposlitev. 17 % anketiranih kmetij pridobiva dohodek iz kmetijstva in redne zaposlitve izven kmetije.

Preglednica 6: Anketirani po virih dohodka kmetije, Idrija, 2006.

Vir dohodka	Število	Delež v %
Kmetijstvo in gozdarstvo	5	17,2
Kmetijstvo in dopolnilna dejavnost	3	10,3
Kmetijstvo in zaposlitev	14	48,3
Kmetijstvo in drugo	7	24,1
Vse kmetije	29	100,0

Preglednica 7: Anketirani po številu članov, ki živijo v gospodinjstvu. Idrija, 2006.

Število članov	Število	Delež v %
Dva	1	3,4
Trije	4	13,8
Štirje	8	27,6
Pet	2	6,9
Šest	4	13,8
Brez odgovora	10	34,5
Vse kmetije	29	100,0

Povprečno gospodinjstvo na anketiranih kmetijah šteje štiri člane. Med njimi je slaba 2 % otrok, ki so stari do 18 let.

Preglednica 8: Anketirani po številu generacij, ki živijo v gospodinjstvu, Idrija, 2006.

Število generacij	Število	Delež v %
Ena (zakonca)	5	17,2
Dva (starši in otroci)	22	75,9
Tri (starši, otroci, vnuki)	2	6,9

Na anketiranih kmetijah prevladujeta po večini dve generaciji, starši in otroci. Na naših kmetijah je kar 76 % takih gospodinjstev. Sledijo gospodinjstva, kjer živita samo zakonca. Takih kmetij je na Idrijskem 17 %. Gospodinjstev kjer živijo tri generacije je samo 7 %.

4.1.2 Pripravljenost kmetov za vključevanje v ponudbo socialnih storitev

Preglednica 9: Anketirani po možnosti, da bi na kmetijo sprejeli v oskrbo osebo z motnjo v duševnem razvoju in si s tem zagotovili dodaten vir zaslužka, Idrija, 2006.

Verjetnost	Število	Delež v %
Ni nobene možnosti	5	17,2
Majhna verjetnost	19	65,5
Srednja verjetnost	5	17,2
Vse kmetije	29	100,0

17 % anketiranih meni, da ni nobene možnosti, da bi na kmetijo sprejeli v dnevno varstvo osebo z motnjo v duševnem razvoju. Enak je delež kmetov, ki so ocenili, da je verjetnost srednja. 65 % anketiranih meni, da je majhna verjetnost, da sprejmejo na kmetijo osebo z motnjo v razvoju ter si na ta način zagotovijo dodaten vir zaslužka. Da je verjetnost velika ni odgovoril nihče. Kmetje načeloma niso proti uvedbi tovrstne dopolnilne dejavnosti, vendar so v precejšnji meri veliki skeptiki. Za njih je to novost.

Podobno so menili tudi v primeru, da bi na kmetijo sprejeli v oskrbo osebo z motnjo v razvoju in ji nudili prenočišče ter si s tem zagotovili dodaten vir zaslužka. Tudi tu nihče ne vidi velike verjetnosti, da bi se lotil take dejavnosti.

Preglednica 10: Anketirani po možnosti, da bi na kmetijo sprejeli v oskrbo osebo z lažjo motnjo v duševnem razvoju in ji nudili prenočišče (podobno kot rejništvo) in si s tem zagotovili dodaten vir zaslužka, Idrija, 2006.

Verjetnost	Število	Delež v %
Ni nobene možnosti	6	20,7
Majhna verjetnost	19	65,5
Srednja verjetnost	4	13,8
Vse kmetije	29	100,0

Anketirani tudi v tem primeru navajajo, da je zelo malo možnosti, da bi na kmetijo sprejeli osebo z motnjo in ji hkrati nudili tudi prenočišče. 21 % anketiranih pravi, da ni nobene možnosti, 65 % anketiranih pravi, da je zelo majhna možnost in 14 % da je verjetnost srednja.

V primeru, da bi se na kmetiji odločili, da sprejmejo v popolno oskrbo osebo z motnjo, je kar 97 % anketiranih menilo, da bi v varstvo sprejeli eno osebo. 3 % anketiranih bi bilo pripravljenih sprejeti na kmetijo tudi dve osebi. Za možnost, da bi na kmetijo sprejeli tri ali več oseb, se ni odločil noben od vprašanih.

Preglednica 11: Anketirani po spolu osebe z motnjo v duševnem razvoju, ki bi jo bili pripravljeni sprejeti na kmetijo, Idrija, 2006.

Spol	Število	Delež v %
Moški	10	34,5
Ženske	5	17,2
Vseeno	14	48,3
Vse kmetije	29	100,0

Kar 48 % anketiranih navaja, da jim je vseeno, katerega spola naj bi bila oseba z motnjo, ki bi jo sprejeli v varstvo na svojo kmetijo. 34 % anketiranih bi na kmetijo rajši sprejelo moškega. Anketirani so mnenja, da je na kmetiji veliko fizičnega dela in ravno zaradi tega bi bili moški bolj primerni kot ženske. 17 % anketiranih se je odločilo, da bi na kmetijo sprejeli žensko, saj pravijo, da bi jim pomoč prav prišla za manjša in lažja dela v notranjih prostorih hiše ter v okolici hiše.

Preglednica 12: Anketirani po delih na kmetiji, v katere bi vključili osebe z motnjo v duševnem razvoju, Idrija, 2006.

Opravila	Število	Delež v % (vse kmetije=100%)
V hlevu	14	25,5
Na polju oz. vrtu	20	36,4
Pri zunanjih delih v območju hiše	5	9,00
V sadovnjaku oz. drugem nasadu	14	25,5
Drugo	2	3,60

Možnih je bilo več odgovorov.

36,4 % anketiranih bi osebe z motnjo vključili v delo na polju oziroma v vrtu. Sledi delo v hlevu in z enakim procentom delo v sadovnjaku, kamor bi varovano osebo vključilo 25,5 % anketiranih. Za delo v območju hiše, kamor bi vključili varovano osebo, se je odločilo samo 9 % anketiranih.

Preglednica 13: Anketirani po pripravljenosti nuditi prevoz osebi z motnjo v duševnem razvoju na kmetijo in nazaj, Idrija, 2006.

Prevoz	Število	Delež v % (vse kmetije=100%)
Ni pripravljen	10	32,3
Pripravljen	9	29
Do 10 km v eno stran	9	29
Za dodatno plačilo (kilometrino)	3	9,7

32 % anketiranih ni pripravljenih osebi z motnjo, ki bi jo zaposlili na svoji kmetiji nuditi prevoza. 29 % anketiranih je varovani osebi pripravljeno nuditi prevoz. Prav tako je 29 % anketiranih pripravljeno nuditi prevoz, vendar naj bi pot ne presejala 10 kilometrov. 10 % anketiranih bi bilo pripravljenih nuditi prevoz osebi, ki bi jo zaposlili na kmetiji, vendar za dodatno plačilo kilometrine. Tukaj vidijo še dodatno možnost zaslužka.

4.1.3 Odgovorna oseba za opravljanje ciljne dejavnosti na kmetiji

Preglednica 14: Anketirani po osebi, ki bi na kmetiji najverjetneje bila odgovorna za osebe z motnjo v duševnem razvoju, Idrija, 2006.

Oseba	Število	Delež v %
Gospodar/mož	7	24,1
Gospodarica/žena	15	51,7
Sin/zet	1	3,4
Hči/snaha	2	6,9
Brez odgovora	4	13,8
Vse kmetije	29	100,0

Anketirani so mnenja, da bi za osebo z motnjo, ki bi jo sprejeli na kmetijo skrbela gospodarica. 52 % anketiranih meni, da imajo ženske več izkušenj, potrpljenja in bi bile bolj primerne za skrb oseb z motnjo. Skupaj z varovano osebo bi lahko opravljali lažja dela na njivi itd. Na drugo mesto z 24 % so uvrstili kot odgovorno osebo gospodarja. Sledi 14 % anketiranih, ki na to vprašanje niso podali odgovora.

Preglednica 15: Anketirani po starosti osebe, ki bi bila na kmetiji najverjetneje odgovorna za osebe z motnjo v duševnem razvoju, Idrija, 2006.

Leto rojstva	Število	Delež v %
1940-1950	5	17,2
1950-1960	6	20,7
1960-1970	1	3,4
1970-1980	6	20,7
1980-1990	1	3,4
Brez odgovora	10	34,5
Vse kmetije	29	100,0

Povprečna starost odgovorne osebe, ki bi na kmetiji prevzela skrb za osebo z motnjo v duševnem razvoju, bi bila 42 let. 21 % bi bilo starih od 27 do 37 let in enak procent starih od 47 do 57 let.

Preglednica 16: Anketirani po stopnji izobrazbe osebe, ki bi na kmetiji prevzela odgovornost za duševno moteno osebo, Idrija, 2006.

Končana šola	Število	Delež v %
Nedokončana osnovna šola	2	6,9
Osnovna šola	5	17,2
Poklicna šola	10	34,5
Srednja šola	3	10,3
Višja oz. visoka šola	2	6,9
Brez odgovora	7	24,1
Vse kmetije	29	100,0

Med anketiranimi prevladuje dokončana poklicna šola z 34 %. Sledijo anketirani z 17 %, ki imajo končano osnovno šolo. Na tretjem mestu z 10 % so anketirani s končano srednjo šolo. 7 % anketiranih ima dokončano višjo oz. visoko šolo, prav toliko pa je tudi anketiranih, ki nima dokončane niti osnovne šole.

4.1.4 Pogled kmetov na možnosti uvajanja socialnih storitev za osebe z motnjo v duševnem razvoju kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji

Preglednica 17: Anketirani po razlogih, da v Sloveniji še ni zaživela ponudba socialnih storitev, kot dopolnilna dejavnost na kmetiji, Idrija, 2006.

Razlog	Število	Delež v % (vse kmetije=100%)
Kmetje te možnosti ne poznajo	16	55,2
Pomanjkljiva zakonska ureditev	11	37,9
Potrebno je preveč dodatnih znanj	3	10,3
Prevelika odgovornost	10	34,5
Za duševno motene osebe je najbolje, če so v posebnih zavodih	0	0

Ponudba socialnih storitev na naših kmetijah še ni zaživela. Velik delež anketiranih, 55 %, je kot glavni razlog navedlo, da te možnosti ne poznajo. 38 % anketiranih navaja pomanjkljivo zakonsko ureditev, kot tretji pomemben razlog pa navajajo, da je za njih tovrstna dejavnost prevelika odgovornost. 10 % anketiranih navaja, da je potrebno preveč dodatnega znanja. Z možnim odgovorom, da je za duševno moteno osebo najbolje, da je v posebnem zavodu, se ni strinjal nihče.

Nekateri ljudje imajo z osebami z motnjo v duševnem razvoju več stika, drugi manj. Med anketiranimi jih 76 % pozna oziroma ve, o kakšnih ljudeh govorimo. Kljub temu pa bi si pri njihovem vključevanju v delo in življenje na kmetiji želeli različnih oblik pomoči.

Preglednica 18: Anketirani po oceni pomembnosti različnih oblik pomoči, pri vključevanju oseb z motnjo v duševnem razvoju v delo na kmetiji, Idrija, 2006.

Oblika pomoči	Pomembna oblika		Nepomembna oblika	
	Število	Delež v % (vse kmetije=100%)	Število	Delež v % (vse kmetije=100%)
Kmetijski svetovalec, usposobljen tudi s področja defektologije	5,0	17,2	0,0	0,0
Specialist defektolog	8,0	27,6	3,0	10,3
Telefon za klic v sili	7,0	24,1	9,0	31,0
Sodelovanje staršev oz. skrbnikov teh oseb	18,0	62,1	0,0	0,0

Po mnenju anketiranih (62 %) so straši oziroma skrbniki tisti, ki bi bili najbolj primerni za uvajanje oseb z motnjo v duševnem razvoju v delo na kmetiji, saj jih prav oni sami najbolj poznajo. Na drugo mesto so uvrstili pomoč specialista - defektologa, na tretje mesto telefon za klic v sili. Kot zadnjo obliko pomoči so navedli kmetijskega svetovalca, ki bi bil ustrezno dodatno usposobljen.

Na Nizozemskem imajo pri vključevanju oseb z motnjo v duševnem razvoju na kmetije precej več izkušenj kot pri nas. Zato so že razvili ustrezen sistem izobraževanja. Začnejo z uvodnim predavanjem, ki mu sledi teoretični del usposabljanja. Ko kmetje pridobijo ustrezna teoretična znanja, preidejo še na praktični del usposabljanja na lastni kmetiji (Sojar, 2003).

Kar 90 % anketiranih meni, da je metoda za usposabljanje kmetov, ki jo uporabljajo na Nizozemskem, primerna tudi za nas.

Preglednica 19: Anketirani po oceni primernosti različnih oblik usposabljanja kmetov za izvajanje socialnih storitev kot dopolnilna dejavnost na kmetiji, Idrija, 2006.

Način uvajanja	Število	Delež v % (vse kmetije=100%)
Uvodno predavanje	2	6,9
Teoretično usposabljanje	4	13,8
Praktično usposabljanje izven domače kmetije	4	13,8
Praktično usposabljanje na domači kmetiji	21	72,4

72 % anketirancev meni, da je praktično usposabljanje na domači kmetiji najpomembnejše. Anketirani bi želeli, da se takega izobraževanja udeležijo tudi osebe z motnjo. Samo 3 % jih meni, da to ne bi bilo potrebno. Nekaj anketiranih pa se glede tega ni moglo odločiti, saj menijo, da je udeležba oseb z motnjo v duševnem razvoju v izobraževanju odvisna od načina in programa usposabljanja.

65 % anketiranih se je pripravljene seznaniti z novimi možnimi oblikami delovanja kmetij na socialnem področju. Kar pomeni, da je večina kmetov pripravljene prisluhniti inovacijam in s tem pridobiti ustrezno znanje, da bi na svoji kmetiji zaposlili osebo z motnjo v duševnem razvoju. Organizirani naj bi bili seminarji, predavanja, ogledi že delujočih kmetij, strokovne ekskurzije, obiski varstveno - delovnega centra itd. Čeprav bi ves program potekal brez obveznosti, se 34 % anketiranih tovrstnih organiziranih programov ne bi udeležilo.

4.1.5 Sprejemljivost socialno varstvenih storitev na kmetiji

Preglednica 20: Anketirani po oceni odziva sosedov oz. sovaščanov pri vključevanju oseb z motnjo v življenje in delo na kmetiji, Idrija, 2006.

Kako bodo sosedje oz. vaščani reagirali na vključevanje oseb z motnjo v duševnem razvoju na kmetijo, je zelo težko predvideti, saj imajo ljudje do teh oseb še vedno zelo negativen odnos. Čeprav anketirani po večini poznajo oziroma so že imeli stik z osebami z motnjo v duševnem razvoju, še vedno niso najbolj prepričani, kako bi se odzvali sosedje v njihovi okolici. Med anketiranimi jih 69 % meni, da bi eni odobraval, drugi pa nasprotovali. 14 % jih meni, da bi okolica odobraval vključevanje oseb z motnjo v razvoju na kmetijo. 17 % anketiranih je odgovorilo, da ne ve, kako bi se odzvali sosedje oziroma vaščani.

Odziv sosedov	Število	Delež v %
Večina bi odobraval	4	13,8
Eni bi odobraval drugi bi nasprotovali	20	69
Večina bi nasprotovala	0	0
Ne vem	5	17,2
Vse kmetije	29	100,0

Tovrstna dopolnilna dejavnost med kmeti in moteno osebo, ki bi prihajala na kmetijo, bi morala biti urejena s posebno pogodbo, kjer bi bile opredeljene vse pravice in obveznosti ene in druge strani. Kar 83 % anketiranih je mnenja, da bi bilo potrebno pred sklenitvijo pogodbe uvesti poskusno obdobje za vsaj 6 mesecev. V tem času pa bi morale biti osebe z motnjo v duševnem razvoju ustrezno vodene.

Preglednica 21: Anketirani po primernosti dohodka, ki bi znašal po podatkih EU, za dnevno obliko varstva 36 EUR/dan/osebo, Idrija 2006.

Dohodek	Število	Delež v %
Primeren	21	72,4
Ni primeren	7	24,1
Drugo	1	3,5
Vse kmetije	29	100,00

Predviden dohodek iz te oblike dopolnilne dejavnosti naj bi znašal po podatkih EU za dnevno obliko varstva 36 EUR/dan/osebo. 72 % anketiranih meni, da je dodaten vir zaslužka primeren. 24 % anketiranih meni, da je zaslužek premajhen. Njim se pridružuje še ostalih 3 % anketiranih, ki so kot odgovor navedli drugo, vendar so kot razlog navedli premajhen zaslužek.

Preglednica 22: Anketirani po pripravljenosti sodelovati pri občasnih terapevtskih dejavnostih, Idrija, 2006.

Sodelovanje	Število	Delež v %
Pripravljen	10	34,5
Da, vendar za ustrezno plačilo	8	27,6
Ni pripravljen	8	27,6
Ne vem	3	10,3

Ena od oblik pomoči oziroma vključevanja oseb z motnjo v dušnem razvoju v normalno življenje so občasne terapevtske dejavnosti. Anketirane smo povprašali po pripravljenosti sodelovanja pri takem projektu. 34 % anketiranih je pripravljenih sodelovati pri takem projektu, vendar bi od tega 28 % anketiranih zahtevalo ustrezno plačilo. Pri takem projektu ni pripravljeno sodelovati 28 % vprašanih. 10 % anketiranih pa na vprašanje ni odgovorilo.

4.1.6 Pripravljenost kmetov za uvedbo občasnih aktivnosti

Za konec smo zastavili še vprašanje, ali so anketirani pripravljeni sodelovati kot poskusna kmetija pri naši nadaljnji raziskavi.

Kmetje so nam dali zelo jasn odgovor, da še niso pripravljeni na izziv, ki se jim ponuja na področju socialno varstvenih storitev na kmetiji. Nihče od anketiranih nam ni zaupal naslova svoje kmetije, s čemer so jasno povedali, da niso pripravljeni sodelovati kot poskusna kmetija v naši raziskavi.

4.2 INTERVJUJI

4.2.1 Pogovor s kmetijski svetovalko

V letih njenega delovanja se je v kmetijstvu veliko spremenilo. Dobre rezultate je dalo pospeševanje pašništva, ki prej ni bilo razvito. Napredovati je začela reja drobnice, ki jo večinoma pasejo po gričih. Spremenila se je pasemska sestava živali. Včasih so prevladovalle mlečne pasme, danes pa prevladujejo mesne pasme. Velike spremembe so se zgodile na Črnovrški planoti, kjer so bile izvedene številne melioracije. V zadnjih letih pa se lahko pohvalijo s številnimi izobraževalnimi programi, kjer nudijo idrijskim kmetom številne koristne informacije.

Ponudba socialnih storitev kot dopolnilna dejavnost na naših kmetijah še ni zaživela. Na Idrijskem tovrstne dopolnilne dejavnosti ne poznajo niti kmetje niti kmetijski svetovalci.

4.2.2 Pogovor z predsednico Društva za pomoč osebam z motnjo v duševnem razvoju Sožitje za idrijsko – cerkljansko regijo

Društvo Sožitje je bilo v Idriji ustanovljeno pred 35 leti. Gospe Jerneji Tušar teče že tretji mandat predsedovanja. Trenutno šteje Idrijsko društvo 120 članov.

Glavni cilj delovanja društva je bivalna skupnost, ki je tudi v Idriji tema vročih pogovorov. Predsednica je poudarila prizadevanja društva, da bi tudi na tem območju pričela delovati vsaj ena bivalna skupnost oseb z motnjo v duševnem razvoju. Ovira pri uresničevanju tega cilja je pomanjkanje finančnih sredstev ter nezainteresiranost s strani občine. V Idriji trenutno deluje samo varstveno delovni center, ki omogoča dnevno in institucionalno varstvo odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju.

Društvo Sožitje organizira številne enodnevne izlete in seminarje ob koncu tedna, ki so na turističnih kmetijah. Teh prireditev se osebe z motnjo in njihovi starši oziroma skrbniki radi udeležijo. Predsednica društva je poudarila, da stik z naravo, svež zrak, razgibanje, fizioterapija in podobne aktivnosti dobro denejo njihovim članom z motnjo, kot tudi

njihovim staršem. Prav tukaj se društvo srečuje z problemi, saj primanjkuje kadra, ki bi se zavzemal za vodenje raznih programov v društvu.

Danes je najpomembnejša naloga društva pomoč starejšim osebam na domu, ki živijo v oddaljenih krajih. To so osebe, ki so osamljene in nimajo sorodnikov, ki bi skrbeli zanje.

Podpira idejo, da bi se osebe z motnjo vključevale v delo in življenje na kmetijah oziroma da bi se razvila tovrstna dopolnilna dejavnost. Da bi si lahko ustvarila dokončno mnenje, pa bi se želela z idejo in možnimi načini njenega delovanja bolje seznaniti. Izvajanje socialnega varstva na kmetiji je za predsednico Idrijskega društva Sožitje novost.

4.2.3 Pogovor z ravnateljico Centra za izobraževanje in usposabljanje (CIU) »Nikolaj Pirnat«

V CIU se izobražujejo učenci z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, ki potrebujejo drugačen način izobraževanja. Tu ni klasičnega pouka s predmeti, program pa vsebuje naslednja področja: razvijanje samostojnosti, splošna poučenost, likovna vzgoja, glasbeno ritmična vzgoja, gibalno - športna vzgoja, delovna vzgoja. Trenutno obiskuje CIU 10 otrok. Od tega imajo štirje otroci težke motnje, šest otrok pa ima zmerne motnje v duševnem razvoju.

Slika 1: Učenci CIU pri skupinskih igrah, november 2006.

Slika 2: Učenci CIU pri likovni vzgoji (izdelovanje okrasnih glinenih izdelkov), november 2006.

Slika 3: Učenci v centralni mestni knjižnici Idrija na ogledu lutkovne predstave, november 2006.

Glavni cilji posebnega programa vzgoje in izobraževanja so:

- spodbujanje optimalnega razvoja danih psihičnih, fizičnih in socialnih sposobnosti vsakega posameznika,
- pridobivanje osnovnih znanj in veščin ter
- navajanje na primerno vključevanje v vsakdanje fizično in socialno okolje.

Program daje okvir za izdelavo individualnih vzgojno izobraževalnih programov, saj imajo otroci zelo različne razvojne potenciale. Individualne programe izdelajo - na osnovi ugotovljenih značilnosti otroka in okolja - strokovni delavci različnih smeri na skupnih sestankih, kjer so aktivno vključeni tudi starši.

Program vzgoje in izobraževanja je zasnovan razvojno. Od tod izhaja osnovno izhodišče, ki učencem in učenkam zagotavlja priložnosti, da se vsestransko duševno in telesno razvijajo. Vsak otrok, zajet v program, začne in nadaljuje z dejavnostmi na posameznih področjih do največje dosežene ravni v skladu s svojimi individualnimi sposobnostmi in potenciali.

Program je usmerjen k ustvarjanju pozitivnih emocionalno - socialnih odnosov, vzdrževanju in spodbujanju spontanosti, ohranjanju in krepitvi otrokovega zdravja in pravilnega telesnega in gibalnega razvoja, pridobivanju izkušenj o ljudeh, predmetih in pojavih v okolju, razvijanju govora in drugim načinom sporazumevanja ter oblikovanju higienskih in drugih navad.

Preglednica 23: Cilji vzgojno-izobraževalnega programa CIU »Nikolaj Pirnat« (Center..., 2006).

Področja	Cilji
Razvijanje samostojnosti	<ul style="list-style-type: none"> - osvojiti prvine, ki vodijo v čim večjo samostojnost, - samostojno oblačenje in urejen videz, - osvojiti osnovne higienske, zdravstvene in socialne navade vse do samostojnosti, - otroka navaditi na organizacijo časa in pridobiti osnovne časovne orientacije, - oblikovati in pridobiti osnovne prostorske orientacije, - navaditi na redoljubnost, vztrajnost in natančnost, - oblikovati in privzgojiti osnovna pravila primerne obnašanja, - osvojiti prvine prve pomoči in zaščite
Splošna poučenost:	<ul style="list-style-type: none"> - usposobiti otroka, da po vseh možnih poteh spozna svoje okolje, - usposobiti otroka, da v lastni socialni okolici vzpostavi vse njemu dostopne oblike komuniciranja, - spoznati samega sebe, - razviti sposobnosti, da spozna in se prilagodi običajem in navadam v svojega okolju in do njega razvije pozitiven odnos, - razviti sposobnost orientacije v bližnji in širši okolici, - razviti sposobnost orientacije v času, - spoznati predmete, njihove lastnosti, količine in številke
Gibalna in športna vzgoja:	<ul style="list-style-type: none"> - razviti in ohranjati gibalne sposobnosti, - osvojiti spretnosti ter individualne in skupinske športe, - spodbuditi in razvijati komunikacijo z okoljem, sproščanje čustvene napetosti in spodbuditi pozitivne oblike vedenja, - razviti za pozitivno osebno samopodobo
Glasbeno - ritmična vzgoja:	<ul style="list-style-type: none"> - navaditi na poslušanje zvokov, glasbe in petja, - razviti sposobnosti za glasbeno doživetje, - vzbuditi, vzgojiti in razviti vrste otrokovih glasbenih sposobnosti, kot so ritmični čut, melodični posluš, sposobnosti glasbenega pomnjenja in pevski glas, - naučiti uporabe enostavnih glasbil in instrumentov in rokovanja z avdio aparati
Likovna vzgoja:	<ul style="list-style-type: none"> - razviti sposobnost zaznavanja, opazovanja, - razviti fino motoriko rok, - seznaniti se z različnimi materiali, likovnim orodjem in uporabo orodij, - z likovnimi aktivnostmi terapevtsko vplivati na otrokov razvoj osebnosti
Delovna vzgoja:	<ul style="list-style-type: none"> - razviti spretnosti, delovne navade, - razviti vztrajnost in natančnost, - usposobiti za razumevanje in upoštevanje navodil, - privaditi na delovni ritem, - spoznati orodja in njihovo uporabo, - navaditi na urejenost delovnega mesta in delovnega prostora, - oblikovati navade za lastno varnost in varnost drugih pri delu, - razviti pozitiven odnos do dela

Program vključuje tri razvojne stopnje. Na I. razvojni stopnji je skozi zaznavanje, gibanje in igro poudarjeno predvsem razvijanje samostojnosti, govornih sposobnosti, socialnega vedenja in ročnih spretnosti. Na II. razvojni stopnji je poudarek na učenju branja, pisanja in računanja, oblikovanju otrokove samostojnosti, poučenosti o okolju, govornem razvoju, sporazumevanju, razvijanju ročnih spretnosti, pridobivanju delovnih navad. Na III. razvojni stopnji sta vzgoja in učenje usmerjena k ohranjanju že pridobljenega znanja branja in pisanja ter količinskih pojmov, k orientaciji in stikom z okoljem, k oblikovanju delovnih navad, osvajanju zaposlitvenih tehnik in k povezanosti s širšim socialnim okoljem.

Podpira idejo, da bi se osebe z motnjo vključevale v delo in življenje na kmetijah oziroma da bi se razvila tovrstna dopolnilna dejavnost vključevanja kmetij v izvajanje socialnega varstva. Da bi si lahko ustvarila dokončno mnenje, bi se želela z idejo in možnimi načini njenega delovanja bolje seznaniti. Izvajanje socialnega varstva na kmetiji je za ravnateljico CIU Idrija velika novost.

4.2.4 Pogovor z ravnateljico Varstveno delovnega centra Vrhnika-Idrija (VDC VI)

Slika 4: Stavba, v kateri se nahajajo prostori VDC VI in CIU Nikolaja Pirnata Idrija, november 2006 (Center..., 2006).

17.09.1984 so v Idriji odprli Delavnico pod posebnimi pogoji, DPP. Takrat je bilo v delavnico vključenih 10 uporabnikov. Število uporabnikov se je z leti večalo, zato so se leta 1993 preselili v večje in obnovljene prostore, ki se nahajajo v stavbi Centra za izobraževanje in usposabljanje Nikolaj Pirnat Idrija, v katerih so še danes. Trenutno je v VDC Idrija vključenih 27 uporabnikov iz občin Idrija, Cerkljeva in Logatec.

Slika 5: Varovanci VDC Idrija, november 2006 (Center ..., 2006).

1.1.2005 je začel delovati VDC VI kot samostojni javni socialno varstveni zavod, ki deluje pod okriljem Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

Trenutno je vključenih v dnevno varstvo 62 uporabnikov in v institucionalno varstvo 9 uporabnikov. Uporabniki imajo možnost bivanja in usposabljanja po programu preko celega leta. Čakalne dobe za sprejem v dnevno in institucionalno varstvo ni.

VDC VI si prizadeva ustvariti takšno kulturno okolje, ki bo drugačnost telesnih in intelektualnih sposobnosti sprejemala brez negativnih predznakov

VDC VI se zavzema za takšne razmere dela in življenja, ki zagotavljajo enake možnosti vsem, ne glede na telesne in umske sposobnosti, za življenje po lastni predstavi in v sožitju z drugimi ljudmi. Pri tem jih vodijo naslednja načela:

- načelo vključenosti oseb v vsa področja družbenega življenja,
- načelo nediskriminacije v družbenem okolju
- načelo individualnosti pri obravnavi vsakega posameznika v skladu s njegovimi potrebami in interesi
- načelo enakopravnosti vsakega posameznika pri odločanju o vseh zadevah
- načelo enakosti pri dostopu do storitev,
- načelo opolnomočenosti uporabnikovih storitev
- načelo možnosti izbire
- načelo kakovosti pri delu izvajalcev storitev,
- načelo inovativnosti pri iskanju novih možnosti za uporabnike storitev.

VDC VI nudi vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji ter institucionalno varstvo odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju.

Vodenje zajema pomoč pri reševanju osebnih in socialnih stisk, oblikovanje, izvajanje in spremljanje individualnih programov, vzdrževanje stikov in sodelovanje s posamezniki oz. njihovimi svojci, sodelovanje z drugimi strokovnimi delavci in ustanovami in organiziranje pristočasnih dejavnosti.

Varstvo zajema pomoč pri vzdrževanju osebne higiene, pomoč pri vstajanju, oblačenju, obuvanju, pomoč pri gibanju in hoji, pomoč pri komunikaciji in orientaciji in organizacijo prevozov, ki niso zdravstveno indicirani.

Zaposlitev pod posebnimi pogoji zajema zaposlitev pri proizvodnih ali drugih delih, prilagajanje strojev in delovnih pripomočkov zmogljivostim posameznika, razvijanje delovnih sposobnosti in spretnosti, uvajanje v delo, zagotavljanje pogojev za varno delo, spremljanje delovnega procesa, nabavo sredstev in pripomočkov za izvajanje programov in prodajo izdelkov.

Institucionalno varstvo je oblika obravnave v bivalni skupnosti, ki upravičencem nadomešča ali dopolnjuje funkcijo doma ali lastne družine. Obsega osnovno oskrbo, ki pomeni bivanje in organizirano prehrano, socialno oskrbo, ki pomeni varstvo ter posebne oblike varstva ter zdravstveno varstvo. Odraslim osebam z motnjami v duševnem razvoju se v okviru institucionalnega varstva zagotavljajo še posebne oblike varstva

Zaposlitveni program je razdeljen na proizvodno delo in na lastni program. Proizvodno program je odvisen od možnosti v okolju, v katerem deluje posamezna enota. Povezujejo se s podjetji, ki jim lahko ponudijo dela, primerna njihovim sposobnostim in zmožnostim.

Na podjetja jih vežejo pogodbe, zato morajo dela opravljati vestno, v rokih in brez napak. Sestavljajo kolektorje, lepijo kartonsko embalažo, sestavljajo kocke in zaščitne elemente.

Slika 6: Izdelki varovancev VDC Idrija (voščilnice), november 2006.

Slika 7: Izdelki varovancev VDC Idrija (okrasne blazine), november 2006.

Lastni program obsega izdelovanje različnih uporabnih in okrasnih predmetov, voščilnic, kopalne soli, aranžmajev s suhim cvetjem, svilene izdelke, okrasne blazine, prtičke, sveče in podobno. Program je odvisen od sposobnosti uporabnikov, sposobnosti in znanj zaposlenih, ki vodijo lastni program, njihove iznajdljivosti, opreme in materialnih možnosti. V izdelke lahko vključujejo tudi idrijsko čipko, ki jim daje možnosti za boljše, kvalitetnejše in prodornejše izdelke. Idrijska čipka je eden iz med simbolov mesta Idrija.

Izdelke tudi prodajajo. Izkupiček od prodaje je namenjen za mesečne nagrade uporabnikov, del sredstev pa gre v sklad skupne porabe za izvajanje prostočasnih dejavnosti in dodatnih aktivnosti.

Poleg delovne vzgoje, ki temelji predvsem na kakovosti izdelkov in tudi storilni naravnosti, izvajajo zaposlitve, ki omogočajo razvoj in utrditev osvojenih znanj in spretnosti. Ta čas ni namenjen zaposlitvi, varovancem omogoča, da spoznavajo različne vsebine, se ukvarjajo z različnimi dejavnostmi, ki so namenjene aktivnemu preživljanju prostega časa, pridobivajo si različne življenjske izkušnje, izražajo svojo ustvarjalnost. To

področje zajema tudi področja skrbi za samega sebe, hranjenje, osebne urejenosti, komunikacije, intelektualne vzgoje, domačih opravil in podobno.

V okviru prostočasnih dejavnosti imajo organizirane različne krožke: kuharski, računalniški, likovni, glasbeni, pevski in plesni, balinarski, telovadni, sprehajalni, pohodniški in zdravstveni. Pripravijo pa tudi kviz znanja.

Letno organizirajo letovaje in več izletov. Sodelujejo z Rdečim križem Idrija. Pripravijo pustni in Valentinov ples. V jesenskem času praznujejo jesen s peko kostanjev. V galeriji si ogledajo razne razstave. Obiskujejo knjižnico. Praznujejo rojstne dneve. Hodijo v gledališče. Trenirajo balinanje in se udeležijo balinarskih mitingov. Udeležujejo se iger Specialne olimpiade itd.

Podpira idejo, da bi se osebe z motnjo vključevale v delo in življenje na kmetijah oziroma da bi se razvila dopolnilna dejavnost vključevanja kmetij v izvajanje socialnega varstva. Z idejo in možnimi načini delovanja dopolnilne dejavnosti se želi bolje seznaniti. Izvajanje socialnega varstva na kmetiji je za ravnateljico VDC Idrija velika novost.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Raziskava, ki smo jo opravili s pomočjo anket med kmeti, ki so potencialni nosilci te dopolnilne dejavnosti, nam je pokazala rezultate, ki se ne razlikujejo dosti od predhodnih raziskav. V diplomski nalogi smo o tem pretehtali stališča na območju Upravne enote Idrija.

V Idrijski regiji naravni pogoji (nadmorska višina, razgibanost terena in podnebne razmere) pogojujejo usmeritev kmetijske proizvodnje v poljedelstvo in živinorejo, predvsem govedorejo, ki daje 53 % kmetom pretežni del dohodka.

Nova oblika dopolnilne dejavnosti na kmetiji bi bila uvajanje socialnih storitev na kmetijah za osebe z motnjo v duševnem razvoju in hkrati dodaten vir zaslužka za kmete.

Kmetje večinoma možnosti za zaposlitev oseb z motnjo v duševnem razvoju še ne poznajo. Izrazili so zanimanje in pripravljenost, da se o tem seznanijo. 72 % anketiranih meni, da je za njih praktično usposabljanja na domači kmetiji, najpomembnejša oblika usposabljanja, za izvajanje socialnih storitev. Pred sklenitvijo pogodbe, bi bilo po mnenju anketiranih potrebno uvesti poskusno obdobje za vsaj 6 mesecev. Čas uvajanja je odvisen od stopnje prizadetosti osebe, ki bi bila zaposlena na kmetiji. Razumeti moramo, da je to novost tako za osebe z motnjo v duševnem razvoju, kot za kmete. Potreben je čas za spoznavanje in sprejemanje načina dela.

Pripravljenost kmetov za vključevanje v ponudbo socialnih storitev je v celoti majhna. Anketirani so veliki skeptiki, zato je tudi njihova pripravljenost, da bi duševno moteni osebi nudili dnevno varstvo ali celo varstvo z nočitvijo, zelo majhna. Ker se ljudje bojijo za svoj ugled, se ozirajo na okolico in na sosede. Kako bi reagirali sosedje na vključevanje socialno varstvenih storitev, anketirani ne morejo predvideti. Eni bi odobraval, drugi bi nasprotovali.

Na kmetijo, bi bili pripravljeni sprejeti ne glede na spol, največ eno osebo, predvsem zaradi nepoznavanja osebnostnih značilnosti teh oseb in podajanja v neznano. Enakega mnenja so tudi kmetje v Halozah in v Ljubljani (Verdenik, 2005). Po večini so kmetje mnenja, da bi varovano osebo vključili v delo na vrtu oziroma na polju in v sadovnjaku oziroma v drugem nasadu.

Na območju Idrije, bi po mnenju anketiranih bila odgovorna nosilka dopolnilne dejavnosti na kmetiji, gospodarica oziroma žena. Kot glavni razlog anketirani navajajo, da so ženske bolj potrpežljive in izkušene pri delu z ljudmi. Povprečna starost osebe, ki bi na kmetiji skrbela za osebo z motnjo v duševnem razvoju je 42 let. Anketirani so mnenja, da starostna razlika med odgovorno in varovano osebo ne sme biti prevelika, za dobro vseh.

Ena od oblik pomoči oziroma vključevanja oseb z motnjo v duševnem razvoju v normalno življenje, so občasne terapevtske dejavnosti. 34 % anketiranih je pripravljenih sodelovati pri takem projektu, vendar bi od tega 28 % anketiranih zahtevalo ustrezno plačilo. Za

konec nas je zanimalo, ali so anketirani pripravljene sodelovati kot poskusna kmetija pri naši nadaljnji raziskavi. Kmetje so nam dali zelo jasen odgovor, da še niso pripravljene na izziv, ki se jim ponuja na področju socialno varstvenih storitev na kmetiji. Nihče od anketiranih nam ni zaupal naslova svoje kmetije, s čemer so jasno povedali, da niso pripravljene sodelovati kot poskusna kmetija v naši raziskavi.

5.2 SKLEP

Možnosti za razvoj socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji so.

V primeru ponudbe socialnih storitev gre za povsem novo dejavnost, ki jo ljudje še ne poznajo. To je tudi najverjetneje glavni razlog za zadržanost anketiranih kmetij.

To pomeni, da je potrebno začeti seznanjati ljudi z novo dopolnilno dejavnostjo. Če hočemo, da bo dopolnilna dejavnost zaživel, bo potrebno združiti moči iz različnih področij. Potrebno bo skupno delovanje strokovnega kadra-specialist defektolog, delo svetovanja in delo samih staršev oziroma skrbnikov. Skupaj bodo v oporo in pomoč tako kmetom kot varovancem, saj je za vsako stvar na začetku potrebna močna volja in pogum.

Negativen odnos in nezaupanje do oseb z motnjo v duševnem razvoju.

Ponujeno obliko dopolnilne dejavnosti bi lažje sprejeli v okolju, kjer že biva oseba z motnjo v duševnem razvoju. Idealno rešitev za osebe z motnjo v duševnem razvoju bi tudi v Idriji pomenila izgradnja bivalne skupnosti, za katero si močno prizadeva predsednica društva Sožitje Idrija. Namesto izgradnje bivalne skupnosti, bi se lahko poslužili tudi revitalizacije opuščene zemlje, ki naj bi zajemala okolico z vrtom. Na ta način bi bili varovanci veliko v stiku z naravo, z živalmi,... Kar je pa naj pomembnejše, imeli bi stik z okolico in ljudmi.

Potovanje informacij.

Iz raziskave, ki smo jo opravili v Idriji, se poraja vprašanje, ali je mesto res tako močno oddaljeno od ostalih večjih Slovenskih mest, da je pretok informacij tako slab. Če ne bi opravili raziskave, bi lahko sklepali, da kmetje v Idriji niso dovzetni za novosti, vendar so nam v vprašalniku sami potrdili, da se zanimajo za novosti. Iz intervjuja, ki smo ga opravili s kmetijsko svetovalko, nam je lahko jasno, da je pretok informacij zanemarljiv, kajti če pristojne službe za pospeševanje kmetijstva niso seznanjene z informacijami ki se tičejo kmetijstva, kdo naj bo potem posrednik, da bo stvar prišla do kmetov, ki živijo v zelo oddaljenih območjih. Tudi strokovnjaki v območnih institucijah očitno še ne razmišljajo o tem, da bi k sodelovanju povabili kmeta

Projekt za dobro vseh.

Poraja se nam veliko idej, kako seznaniti okolico z dopolnilno dejavnostjo. Kot prvi korak bi bilo potrebno v Idriji vzpostaviti stik med osebo z motnjo v duševnem razvoju in širšo okolico. Ker je VDC idealen kraj za tovrstno srečanje, bi bilo potrebo organizirati dan odprtih vrat in na določen način pritegniti na ogled tudi kmečko prebivalstvo. Za slednje naj bi poskrbela pristojna kmetijska služba. Potrebno bi bilo sodelovanje VDC in kmetijske službe, ter sodelovanje strokovno usposobljene osebe (defektologa), ki bi bila močna vmesna povezava med kmetijstvom in družbo. Cilj vseh, bi morale biti skupne smernice in filozofija. K sodelovanju bi tako povabili še razna delujoča društva in prostovoljce.

6 POVZETEK

Kmetijstvo ponuja širok spekter različnih dejavnosti, ki bi se lahko vključevale oziroma ustrezajo delu in dinamiki na kmetiji. Eno iz med možnosti smo tudi podrobneje raziskali v diplomski nalogi.

V raziskavi, katere cilj je bilo ugotoviti, kakšno je mnenje kmetov glede uvajanja socialno varstvenih dejavnosti na kmetije kot oblike dopolnilne dejavnosti, je z odgovori sodelovalo 29 kmečkih gospodarstev na Idrijskem.

Podatke, ki smo jih zajeli z anketiranjem, smo obdelali z metodo opisne statistike in jih uredili v preglednice. Rezultati so pokazali, da se nobena anketirana kmetija ne bi hotela vključiti v program poskusne terapevtske kmetije. Posledica take odločitve je predvsem strah pred novostmi, pred nepoznanim.

Rezultati ankete kažejo tudi, da se zdi kmetom ponudba socialnih storitev kot dopolnilna dejavnost na kmetiji zanimiva novost, s katero bi se želeli bolje seznaniti, čeprav dejavnosti niso pripravljene izvajati.

Potrebe po socialnovarstvenih storitvah bodo vedno večje. Potencialni odjemalci teh storitve niso samo duševno motene osebe. Način življenja (stres, občutek osamljenosti, nekoristnosti,...) nas vsak dan postavlja pred dejstvo, da bomo kmalu tudi sami potrebovali terapijo v naravnem okolju.

Možnosti za razvoj socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji so.

V primeru ponudbe socialnih storitev gre za povsem novo dejavnost, ki jo ljudje še ne poznajo. To je tudi najverjetneje glavni razlog za zadržanost anketiranih kmetij. To pomeni, da je potrebno začeti seznanjati ljudi z novo dopolnilno dejavnostjo. Če hočemo, da bo dopolnilna dejavnost zaživela, bo potrebno združiti moči iz različnih področij. Potrebno bo skupno delovanje strokovnega kadra-specialist defektolog, delo svetovanja in delo samih staršev oziroma skrbnikov. Skupaj bodo v oporo in pomoč tako kmetom kot varovancem, saj je za vsako stvar na začetku potrebna močna volja in pogum.

Negativen odnos in nezaupanje do oseb z motnjo v duševnem razvoju.

Ponujeno obliko dopolnilne dejavnosti bi lažje sprejeli v okolju, kjer že biva oseba z motnjo v duševnem razvoju. Idealno rešitev za osebe z motnjo v duševnem razvoju bi tudi v Idriji pomenila izgradnja bivalne skupnosti, za katero si močno prizadeva predsednica društva Sožitje Idrija. Namesto izgradnje bivalne skupnosti bi se lahko poslužili tudi revitalizacije opuščene zemlje, ki naj bi zajemala okolico z vrtom. Na ta način bi bili varovanci veliko v stiku z naravo, z živalmi,... Kar je pa naj pomembnejše, imeli bi stik z okolico in ljudmi.

Potovanje informacij.

Iz raziskave, ki smo jo opravili v Idriji, se poraja vprašanje, ali je mesto res tako močno oddaljeno od ostalih večjih Slovenskih mest, da je pretok informacij tako slab. Če ne bi opravili raziskave, bi lahko sklepali da kmetje v Idriji niso dovzetni za novosti, vendar so

nam v vprašalniku sami potrdili, da se zanimajo za novosti. Iz intervjuja, ki smo ga opravili s kmetijsko svetovalko, nam je lahko jasno, da je pretok informacij zanemarljiv, kajti če pristojne službe za pospeševanje kmetijstva niso seznanjene z informacijami ki se tičejo kmetijstva, kdo naj bo potem posrednik, da bo stvar prišla do kmetov, ki živijo v zelo oddaljenih območjih. Tudi strokovnjaki v območnih institucijah očitno še ne razmišljajo o tem, da bi k sodelovanju povabili kmeta.

Projekt za dobro vseh.

Poraja se nam veliko idej, kako seznaniti okolico z dopolnilno dejavnostjo. Kot prvi korak bi bilo potrebno v Idriji vzpostaviti stik med osebo z motnjo v duševnem razvoju in širšo okolico. Ker je VDC idealen kraj za tovrstno srečanje, bi bilo potrebo organizirati dan odprtih vrat in na določen način pritegniti na ogled tudi kmečko prebivalstvo. Za slednje naj bi poskrbela pristojna kmetijska služba. Potrebno bi bilo sodelovanje VDC in kmetijske službe, ter sodelovanje strokovno usposobljene osebe (defektologa), ki bi bila močna vmesna povezava med kmetijstvom in družbo. Cilj vseh, bi morale biti skupne smernice in filozofija. K sodelovanju bi tako povabili še razna delujoča društva in prostovoljce.

7 VIRI

- Anzelc T. 2005. Ocena možnosti za razvoj socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetijah na območju upravne enote Ljubljana Moste-Polje. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 42 str.
- Bizjak R. 2006. Izdelava strokovnih podlag poselitev občine Idrija in dopolnitev razvojnega programa prostorskega razvoja območja doline Idrijce za območje občine Idrija, Koling d.o.o.: 28 str.
- Center za izobraževanje in usposabljanje Nikolaj Pirnat, Idrija.
<http://www.ciu-np.si/> (20. dec. 2006)
- Černe A. 1998. Idrijsko hribovje. V: Slovenija - pokrajine in ljudje. Ljubljana, Mladinska Knjiga: 342 - 351.
- Državni portal Republike Slovenije
<http://e-uprava.gov.si/e-uprava/> (maj, 2007)
- Erjavec E., Cunder T., Golež M., Jerič D., Juvančič L., Majcen B., Markeš M., Potočnik J., Rednak M., Turk J., Volk T., Žibrok N. 1997. Slovensko kmetijstvo in Evropska unija, Ljubljana, ČZD Kmečki glas: 439 str.
- Geografski atlas Slovenije. 2000. Ljubljana, Državna založba Slovenije: 360 str.
- Jelenc - Krašovec S. 2005. Osebe z motnjo v duševnem razvoju kot ciljna skupina v izobraževanju odraslih. V: Naša pot. Odrasle osebe z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju. Ig, Cudv Dolfke Boštjančič: 45 str.
- Kulovec M. 2002. Dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Ljubljana, Založba Kmečki glas: 175 str.
- Lačen M. 2001. Odraslost. Osebe z motnjo v duševnem razvoju. Ljubljana, DZS: 25 str.
- Marentič Požarnik B. 2000. Psihologija učenja in pouka. Ljubljana, Državna založba Slovenije: 299 str.
- Melik A. 1960. Slovensko Primorje. Ljubljana, Slovenska matica: 547 str.
- Možnosti razvoja poselitve v Občini Idrija 1998 – 2000 leto. Ljubljana FGG - Katedra za prostorsko planiranje: 22 str.
- Potočnik V. 2000. Trženje storitev. Ljubljana, Gospodarski vestnik, 299 str.
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o vsebini vloge za izdajo dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Ur. l. RS št. 88 - 4473/01.

Pravilnik o usposobljenosti za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Ur. l. RS št.72 - 3879/01.

Schilden M., Vink A. 2000. Labour organisation in Dutch therapy agriculture.V: Proceedings of XIVth International symposium on horticultural economics (ur. J.P.Ogier). (Acta Horticulturae, 536): 447 - 453.

Sojar L. 2003. Ocena možnosti zaposlovanja oziroma oskrbovanja oseb z motnjo v duševnem razvoju kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji na območju upravne enote Ljubljana - Šiška. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za Agronomijo: 64 str.

Strategija prostorskega razvoja in prostorski red občine Idrija. Fazno poročilo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani: 23 str.

Struktura kmetijskih gospodarstev. 2006.
<http://www.stat.si> (maj, 2006)

Popis kmetijskih gospodarstev 2000. Nova Gorica, KGZS, Kmetijski gozdarski zavod Nova Gorica, Kmetijska svetovalna služba: 134 str.

Uredba o območjih, ki se štejejo za demografsko ogrožena območja v Republiki Sloveniji. 1999. Ur. l. RS št.19 – člen/99.

Uredba o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Ur. l. RS št. 46 - 2566/01.

Vadnal K. 2003. Povpraševanje po socialnih storitvah kot dopolnilni dejavnosti na kmetiji. V: Kavčič S., Erjavec E., Kuhar A. Slovensko kmetijstvo in Evropska unija. 1. izd. Ljubljana, Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije - DAES: 259-272.

Varstveno delovni center Vrhnika Idrija.
<http://www.vdc-vi.si> (20. dec. 2006)

Verdenik K. 2005. Ocena možnosti za vključevanje kmetij na območju Haloz v izvajanje socialnih storitev za potrebe oseb z motnjo v duševnem razvoju. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 42 str.

Zakon o kmetijstvu. Ur. l. RS št. 54 - 2497/00.

ZAHVALA

Mentorici prof. Katji VADNAL, za usmerjanje pri izdelavi diplomske naloge.

Gospe Milevi Koželj, ravnateljici CIU Nikolaj Pirnat Idrija, za čas in voljo, ki mi jo je namenila pri zbiranju informacij.

Gospe Jerneji TUŠAR, predsednici društva Sožitje za Idrijsko – Cerkljansko regijo, za njen čas in literaturo, ki mi jo je priporočila.

Gospe Vlasti HVALA, kmetijski svetovalki na območju Idrije, za informacije.

Zahvaljujem se vsem, ki so sodelovali v anketi.

Zahvaljujem se tudi vsem drugim, ki so mi v času raziskovalnega dela stali ob strani in so bili kakorkoli soudeleženi pri mojem delu.

Posebno zahvalo pa namenjam svojim staršem, ki so me v času študija podpirali in spodbujali.

PRILOGA A

VPRAŠALNIK - možnosti uvajanja dopolnilne dejavnosti na kmetije (obkrožite ustrezno številko odgovora oz. vpišite vaše mnenje)

1. Vključevanje duševno motenih oseb v delo na kmetije kot dopolnilna dejavnost pri nas še ni zaživela. Kaj menite, zakaj ne? (možnih je več odgovorov)

1. kmetje te možnost ne poznajo
2. pomanjkljiva zakonska ureditev (dopolnilne dejavnosti, zavarovanje...)
3. potrebno je preveč dodatnih znanj
4. prevelika odgovornost
5. za duševno motene osebe je najbolje, če so v zavodih
6. drugo _____

2. Kako pomembne so po vašem mnenju, pri vključevanju duševno motenih oseb v delo na kmetiji, naslednje oblike pomoči? (označite izbrano mesto s križcem)

	Nepomembno	Pomembno	Najbolj pomembno
1.kmetijsko svetovanje – usposobljenost tudi s področja defektologije			
2.specialist defektolog			
3.telefon za klic v sili			
4.sodelovanje staršev oz.skrbnikov teh oseb			
5.drugo; predlog			

3. Ali poznate v vaši okolici, pri znancih ali v vaši družini osebo, ki je prizadeta v duševnem razvoju?

1. ne
2. da

4. Ali ta oseba živi?

1. doma
2. v zavodu
3. v neki skupnosti
4. drugje _____

5. Na Nizozemskem, kjer imajo že veliko izkušenj z zaposlovanjem oz.vključevanjem duševno prizadetih oseb na kmetije, uporabljajo različne načine uvajanja. Kateri med njimi se vam zdi najprimernejši:

1. uvodno predavanje
2. teoretično usposabljanje
3. praktično usposabljanje izven domače kmetije
4. praktično usposabljanje na domači kmetiji

6. Ali menite, da so to primerne oblike usposabljanja?

1. da
2. ne
3. da oz.ne - s predlogom _____

7. Ali menite, da bi bilo priporočljivo, da se takega usposabljanja udeležijo tudi duševno prizadete osebe?

1. da
2. ne
3. da oz. ne - s predlogom _____

8. Kaj pa vi oz.vaše gospodinjstvo, ali bi bili pripravljeni brez obveznosti seznaniti se z novimi možnimi oblikami delovanja kmetij na socialnem področju (predavanje, ogled že delujočih kmetij, strokovne ekskurzije, obisk varstveno-delovnega centra...)

1. da
2. ne

9. Kako bi se odzvali sosedge oz.sovaščani, če bi se nekdo odločil za dopolnilno dejavnost-skrb za duševno motene osebe?

1. večina bi odobravalala
2. eni bi odobravalali drugi bi nasprotovali
3. večina bi nasprotovala
4. ne vem

10. Ta dopolnilna dejavnost oz.grobo rečeno poslovni odnos med kmečkim gospodarstvom in osebo, ki bi prihajala na kmetijo, bi moral biti urejen s posebno pogodbo. Tu bi bile opredeljene pravice in obveznosti ene in druge strani. Ali menite, da bi bilo pred sklenitvijo take pogodbe potrebno poskusno obdobje?

1. ne
2. da, moralo bi trajati _____

11. Predviden dohodek iz te oblike dopolnilne dejavnosti naj bi znašal, po podatkih iz EU, za dnevno obliko varstva 36 EUR/dan/oseba ali 8.000 SIT/dan/oseba. Ali menite, da je dodatni vir zaslužka primeren?

1. da
2. ne
3. ne, predlog _____

12. Kakšna je verjetnost, da bi na vašo kmetijo sprejeli v dnevno varstvo duševno moteno osebo in si s tem zagotovili dodaten vir dohodka?

1. ni nobene možnosti
2. majhna verjetnost
3. srednja verjetnost
4. velika verjetnost

13. Druga oblika možnega sodelovanja s kmetijo oz.kmečkim gospodinjstvom je oskrba lažje duševno motenih oseb (podobno kot rejništvo), ko taka oseba živi na kmetiji. Kakšna je možnost, da bi se odločili za takšno obliko dopolnilne dejavnosti in si s tem zagotovili dodatni vir dohodka?

1. ni nobene možnosti
2. majhna verjetnost
3. srednja verjetnost
4. velika verjetnost

**14. Koliko oseb bi bili pripravljene sprejeti v popolno oskrbo?
(celodnevno bivanje in prenočevanje)**

1. eno
2. dve
3. več, koliko _____

15. Kdo bi na vaši kmetiji najverjetneje prevzel skrb (odgovornost) za takšno osebo?

1. gospodar/mož
2. gospodarica/žena
3. sin/zet
4. hči/snaha
5. kdo drug _____

16. Na kmetijo bi raje sprejeli:

1. moške
2. ženske
3. moške in ženske hkrati
4. vseeno

17. Ali ste za duševno prizadeto osebo, ki bi jo zaposlili, pripravljene nuditi prevoz od njenega doma na vašo kmetijo in nazaj?

1. ne
2. da
3. da, vendar le do 10 km v eno smer
4. da, za dodatno plačilo (kilometrina)

18. Katerega leta je rojena oseba, ki bi bila na vaši kmetiji nosilka te dopolnilne dejavnosti?

19. Katero šolo je končala ta oseba?

1. nedokončana osnovna šola
2. osnovna šola
3. poklicna šola
4. srednja šola
5. višja oz. visoka šola

20. Koliko članov živi v vašem gospodinjstvu?

- vsi člani _____
od tega otrok do 18. leta starosti _____

21. Koliko generacij živi v vašem gospodinjstvu?

1. ena (zakonca)
2. dve (starši in otroci)
3. tri (starši, otroci, vnuki)
4. več

22. Katere vire dohodkov ima vaša kmetija?

1. Kmetijstvo
2. Kmetijstvo in:
 - gozdarstvo
 - dopolnilna dejavnost
 - zaposlitev
 - drugo

23. Kako velika je vaša kmetija?
(kmetijska in gozdna zemljišča)

1. do 5 ha
2. 5 do 10 ha
3. 10-15 ha
4. nad 15 ha

24.Vaša kmetija je usmerjena v:
(možnih je več odgovorov)

1. poljedelstvo
2. poljedelstvo in živinoreja
3. 3.živinoreja
4. sadjarstvo
5. 5.pridelava vrtnin oz.cvetja
6. drugo _____

25. Na kakšen način kmetujete?

1. klasičen
2. ekološki
3. drugo _____

26. Pri katerih delih bi po vašem mnenju lahko vključili osebe z duševno prizadetostjo?
(možnih je več odgovorov)

1. v hlevu
2. na polju oz.v vrtu
3. v gospodinjstvu
4. pri zunanjih delih v območju hiše in gospodarskih objektov - dvorišču
5. v sadovnjaku oz.drugem nasadu
6. drugo _____

27. Ena od oblik pomoči oz.vključevanja v normalno življenje so OBČASNE TERAPEVTSKE DEJAVNOSTI za duševno prizadete osebe. Ali bi bili pripravljeni sodelovati pri takšnem projektu?

1. da
2. da , vendar za ustrezno plačilo
3. ne
4. ne vem

28. Ali bi bili pripravljeni sodelovati kot POSKUSNA KMETIJA v naši raziskavi možnosti uvajanja v vprašalniku navedenih dopolnilnih dejavnosti na naše kmetije?

1. da, naš naslov je _____

2. ne

Zahvaljujemo se vam za sodelovanje in vas prosimo, da napišete vaše predloge, pomisleke in vprašanja. Vsaka pobuda bo koristna pri iskanju rešitev in postavitvi pravil sodelovanja na tem področju.